Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi
International Rural Tourism and Development Journal
E-ISSN: 2602-4462 6(1) 2022

Sille Barajı'nın Ekoturizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi

Mehmet TUNCER[1,*] Kamile GÜRDAL[2]

[1]Aksaray Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Bölümü
[2] Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm Rehberliği Anabilim Dalı

*Corresponding author e-mail: mehmettuncer@aksaray.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5929-4902
Received:27.05.2022 Accepted:29.06.2022

Özet

Sürdürülebilir turizm, doğa temelli turizme dayanmaktadır. Bu kavram aynı zamanda, turizm varlıklarının korunduğu, yerel halkın da bu turizm faaliyetlerinden sosyo-ekonomik anlamda faydalandığı bir anlayışı öne çıkarmaktadır. Bu anlayışta, doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir bir kullanım bilinciyle hareket edilmesi söz konusudur. Bu çalışmanın temel amacı, Sille barajı ve park alanının ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi ile bu bölgeyi ziyaret eden turistlerin beklentilerinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmış ve bunun için yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşmelerin yapılacağı örneklem gurubunu belirlemek üzere, araştırma bölgesini ziyaret eden turistler ile bu bölgede aktif olarak çalışan 10 kişi tesadüfi yöntemle seçilmiş ve bu kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir.Bu görüşmelerden elde edilen veriler Betimsel Analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bölgede araştırmacılar tarafından gözlemler yapılmış ve bu gözlemlerden bazıları fotoğraflanmıştır. Ayrıca, çalışma konusu ile ilgili ikincil veri kaynakları taranmış ve literatür taraması yapılmıştır. Böylelikle bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Yapılan bu çalışmadan elde edilen bilgilere göre Sille barajının ekoturizm potansiyelinin yüksek olduğu anlaşılmıştır, Bölgenin birçok ekoturizm faaliyetine uygun alana sahip olduğu olduğu tespit edilmiştir. Bu bölgede düzenlenecek ekoturizm etkinliklerinin Konya'nın ekonomisine ve sosyo-kültürel yapısına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Sille, Turizm, Ekoturizm, Nitel Araştırma.*

Evaluation of Sille Dam in Terms of Ecotourism Potential

Abstract

Sustainable tourism is based on nature-based tourism. This concept also highlights an understanding that tourism assets are protected and the local people benefit from these tourism activities in socio-economic terms. In this understanding, it is in question to act with the awareness of sustainable use of natural and cultural resources. The main purpose of this study is to determine the ecotourism potential of the Sille dam and the park area and to reveal the expectations of the tourists visiting this region. In this study, the interview technique, one of the qualitative research methods, was used and a semi-structured interview form was prepared for this. In order to determine the sample group to be interviewed, tourists visiting the research area and 10 people actively working in this area were randomly selected and interviews were conducted with these people. The data obtained from these interviews were evaluated with the Descriptive Analysis method. Observations were made by researchers in the region and some of these observations were photographed. In addition, secondary data sources related to the study subject were searched and a literature review was made. Thus, a conceptual framework was created. According to the information obtained from this study, it has been understood that the ecotourism potential of Sille dam is high. It has been determined that the region has an area suitable for many

ecotourism activities. It is thought that the ecotourism activities to be organized in this region will contribute to the economy and socio-cultural structure of Konya.

Key words: *Sille, Tourism, Ecotourism Qualitative Research*

1. Giriş

Turizm denilince öncelikle akla gelen deniz, kum, güneş algısı günümüzde değişmiş, doğal, tarihi, kültürel, sosyal ve estetik değerlere bağlı birçok turizm faaliyet alanı gelişmiştir. Klasik tatil anlayışından eğitim, çevre, keşif, macera-eğlence alanlarına kayılması, turistlerin ve turizmcilerin doğaya ve doğal kaynaklara yönelmelerini sağlamıştır. Bu ifadeleri destekleyen çeşitli araştırmalar söz konusudur. Bunlardan birinde, turizmin çeşitlenmesine bağlı olarak alpinizm, klimatizm, kültür turizmi, ekoturizm, kırsal turizm gibi alternatif turizmin kendini daha fazla hissettirmeye başladığı açıklanmaktadır (Birinci ve Zaman, 2016). Bir başka çalışmada ise, toplumlardaki bilinçlenme, kaynakların korunması ve bu kaynaklardan sürekli faydalanmayı temin etmek ve tüketimini engellemek için sürdürülebilir turizm ve ekoturizm kavramlarının öne çıktığı ifade edilmektedir (Cinnioğlu, 2016). Sürdürülebilir turizm yaklaşımında ekoturizm önde gelen turizm türleri arasındadır.Bunu ortaya koyan çalışmalardan birinde, Bilgiçli ve Ertürk (2022). ekoturizmi "doğal kaynakların sürdürülebilirliğini güvence altına alarak ekonomik gelişimin sağlanması olarak değerlendirmiş; çevrenin korunarak gelecek nesillere aktarılmasını hedefleyen bir aktivite" olarak açıklamışlardır.Yine benzer bir yaklaşımla bir başka çalışmada, sürdürülebilir turizm turistlerin ziyaretlerindeki ihtiyaçlarını karşılarken gelecek ile ilgili fırsatları koruyarak ve turizmin gelişmesi için sürdürülebilir gelişme prensiplerine uyarak turistik faaliyetlerin yerine getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Leung vd, 2008). Turizmdeki bu değişim ve dönüşüm şehirleri, bölgeleri ve rekreaktif alanları da dönüştürmektedir.

Günümüzde kentler, çeşitli hedefler doğrultusunda farkındalık yaratabilmek için değer yaratmaya ve kendilerini ayrıştırmaya gerek duymaktadırlar (Eren ve Koçyiğit, 2020). Bu ayrıştırmada turizm ve rekreasyon alanları önemli işlevlerini yerine getirmede ve insanların ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir yere sahiptir. Şehir hayatının neden olduğu kalabalık, trafik, gürültü, çevresel kirlenme ve yoğun stres gibi faktörlerin etkisiyle dinlenmek, doğa ile baş başa kalmak ve benzeri gerekçelerle yaşadıkları bölgeye yakın turistik rekreasyon alanlarını tercih etme eğilimindedirler. Bu durum, Özhancı ve Yılmaz'ın (2011) çalışmasında insanların kent içinde ve yakın çevresinde serbest zaman geçirecekleri yerlere daha fazla değer verdiği ifadesi ile örtüşmektedir.

İnsanların bilinç düzeylerinin artışına bağlı olarak ekoturizm faaliyetlerinin yapılma gerekçeleri olduğu söylenebilir. Buna göre, doğayı tahrip etmeden ekonomik büyüme ve çevresel koruma sağlamanın yollarından birisi ekoturizm uygulamalarıdır (Ismaıl vd, 2021). Bu ekoturizm uygulamaları açık hava rekreasyonu ve diğer geleneksel turizm biçimiyle birlikte değerlendirildiğinde hem ekonomik hem sosyal kalkınmanın sağlanabileceği öngörülmektedir (Stronza vd, 2019).

Çevresel koruma ve ekoturizm konuları birçok ülkenin temel sorunsalı haline gelmektedir. Bu kapsamda, doğal yağmur ormanların azalması, nesli tükenmekte olan canlı türlerinin kaybı, küresel ısınma ve arazilerin bozulması (Wearing ve Neil, 2009) sürdürülebilir ekoturizm kavramının önemini ortaya koymaktadır. Bir bölgeden turizm açısından doğallığı bozulmadan yararlanmak isteniyorsa ekoturizm ilkeleri ışığında plan ve programların yürürlüğe konulması gerekmektedir (Arslan, 2005). Yukarıda ifade edilen tüm bilgiler dikkate alındığında, bir bölgenin turistik imkanlarından doğallığı bozulmadan etkin ve verimli bir şekilde yararlanılması ekoturizm yaklaşımıyla mümkündür.

2. Kavramsal Çerçeve

Cobbinah' a (2015) göre ekoturizm kavramı, 1990'lı yıllar öncesinde eğitim odaklı ve çevresel koruma bilinciyle ele alınmış, sonraki yıllarda ise sosyoekonomik faydanın oluşması ve öz kaynakların eşit dağılımı, etik, sürdürülebilirlik, farkındalık, kültürün korunması ve sorumluluk gibi konular çerçevesi içinde ele alınmıştır. Çeşitli araştırmalarda ekoturizm kavramının tanımına değinilmiştir. Bunlardan birinde Ceballos-Lascurain (1996) ekoturizmi "bir yerdeki geçmişte ve şimdi var olan kültürel ifadeler kadar, doğayı, yaban hayatını ve doğal bitkisini inceleme, doğa hayranlığı, görünüşünden zevk alma gibi belli amaçlarla kısmen bozulmamış veya kirletilmemiş doğal alanlara yapılan seyahat" olarak tanımlamaktadır. Bir başka tanımda ekoturizm "ekolojik yapının sürdürülebilmesine ve gelişimine odaklanarak turizmde sürdürülebilirlik anlayışı çerçevesinde doğa temelli turizm" olarak tanımlanmıştır (Kahraman ve Türkay, 2012). Bu tanımlardan hareketle bu tür faaliyetleri yapan çevreye duyarlı doğayı seven turistlere ise ekoturist denilmektedir (Gök ve Özkoç, 2020:1217).

Günümüzde turistlerin değişen beklenti, ihtiyaç ve istekleri, çevre duyarlılığında artış, doğa ile baş başa olma isteklerinin yanı sıra, ekosistemi anlama, öğrenme ve tecrübe etme motivasyonları ekoturizm uygulamalarının gelişmesini sağlamıştır (Dinç ve Karakök, 2021).

Ekoturizm faaliyetleri ile ilgili olarak dünyada ve Türkiye'de çeşitli çalışmalar ve uygulamalar söz konusudur. Dünya'da ekoturizm açısından önem arz eden bölgeler arasında, Kosta Rika, Avustralya, Kenya, Tanzanya ve Belize gibi ülkeler bulunmaktadır. Bu bölgelerde ekoturizm faaliyetleri için oluşturulmuş konaklama birimleri, çevresel düzenlemeler ve ekoturistlere uygun imkanların sunulduğu hizmetler bulunmaktadır (Gök ve Özkoç,2020:1219). Dünyada ekoturizm açısından yapılan bazı uygulamalar aşağıda sıralanmaktadır. İspanya bölgesinde organik çiftlikler, sulak alanlarda kuşçuluk faaliyetleri, bisiklet turları, İtalya'da "Ekkoturizmo İtalia" ilgili paydaşlar arasında işbirliğini geliştirecek örgütün kurulması, yerel ürünlerin teşvik edilmesi, kırsal ve çevre dostu işletmelerin kurulması, Çin'de bio-çeşitliliğe yönelik plan ve programların oluşturulması ile Kostarika'da volkan nehirleri milli parklarının ekoturizm açısından kullanımı (İsayeva ve Kasalak, 2018) dünyadaki ekoturizm uygulamalarından bazılarıdır.

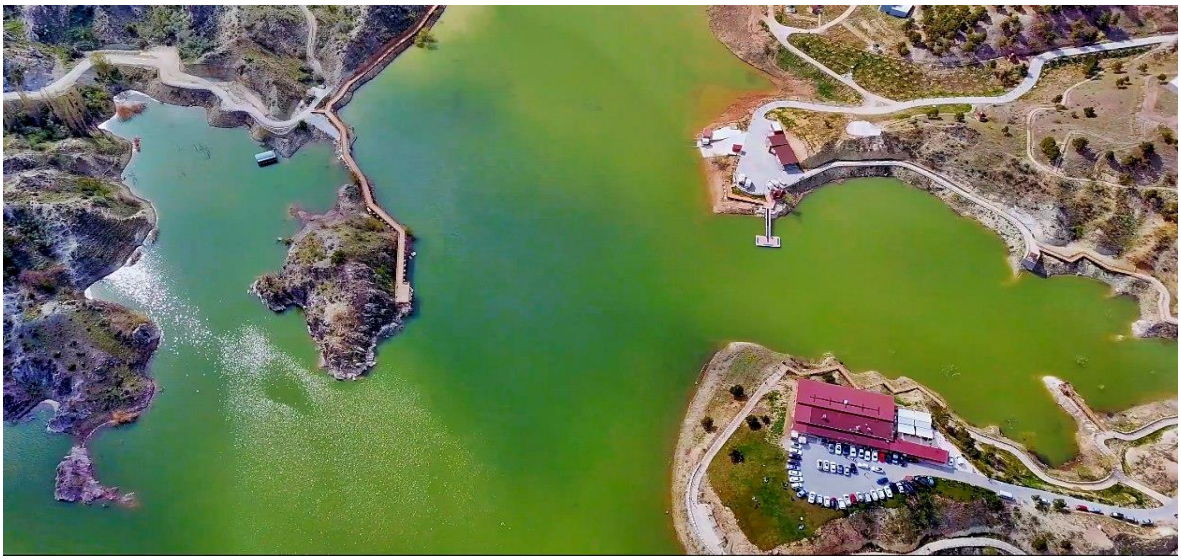
Türkiye'ye yönelik ekoturizm faaliyetlerine bakıldığında, Türkiye'nin ekoturizm kaynakları açısından oldukça farklı çeşitliğe ve zenginliğe sahip olduğu ifade edilmektedir (Kaya ve Yıldırım,2020:125). Böylesi kaynakların sayısı ve çeşitliliği turistlerin bu yöreleri tercihlerinde doğrudan etkilidir (Arslan, 2005). Böylece ekoturizm faaliyetlerinin turistleri bu destinasyonlara çekme fırsatından yararlanabilmektedirler.

Türkiye, üç tarafının denizlerle çevrili olması, doğal ve kültürel kaynakların zenginliği, dört mevsimin yaşanabilmesi, kıyıları ve iklim farklılıklarıyla önemli turizm potansiyeline sahiptir. Türkiye yaylaları, dağları, mağaraları, gölleri, akarsuları, termal kaynakları ile oldukça geniş bir turizm yelpazesinden oluşmaktadır. Bu kaynak çeşitliliği içerisinde doğal yaşamı deneyimleme fırsatı sunması ekoturizm açısından önem arz etmekte ve bütün bunlar yerli yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir (Kahraman ve Türkay, 2012). Türkiye'de yapılan ekoturizm uygulamalarını yönelik bazı örnekler verilebilir; Birçok doğal zenginliğin bulunduğu Türkiye'de yayla turizmi, bisiklet turları, ornitoloji (kuş gözlemleme), foto safari, akarsu sporları, çiftlik turizmi, bitki inceleme faaliyetleri, atlı doğa yürüyüşü, kamp karavan turizmi, mağara turizmi ve dağ yürüyüşü gibi etkinlikler organize edilebilmektedir (Ankaya vd, 2018:70). Bu faaliyetlerin yanı sıra Türkiye'de kırsal alanda sosyal ve ekonomik problemlere bütüncül çözüm imkanları verebilecek Eko-köylerin oluşturulması ile doğa severler bu bölgelere çekilmekte ve yerel unsurların bu süreçten yararlanması sağlanmaktadır (Çakmak, 2021).

3. Sille Barajı'nın Ekoturizm Potansiyeli

Sille Barajı Konya'nın sekiz km kuzey batısında, 37°55' kuzey, 32°25' doğu koordinatlarında yer almaktadır. Bu baraj Sille çayı üzerinde sulama ve taşkın kontrol amacı ile 1953-1960 yılları arasında

inşa edilmiş bir barajdır. Kaya gövde dolgu tipi olan barajı bölge hacmi 320.000 m3 akarsu yatağında yüksekliği 39 metredir. 260 hektarlık bir alana sulama hizmeti vermektedir. Sille Barajı Himmet Ölçmen Barajı olarak da bilinir (Selçuklu Kaymakamlığı,2021).

Görsel 1. Sille Barajı (URL-1)

Sille Baraj Parkı, 1.985.000 metrekarelik alanı ile Türkiye'nin en büyük parklarından birisidir. Günlük yaşamın stresinden uzaklaşıp nefes almak isteyen binlerce insan Sille'nin temiz havasında aileleriyle birlikte hoşça vakit geçirmek için baraj parkına akın etmektedir. Konyalıları su ile buluşturan ve şehrin yeni cazibe alanı olan baraj parkta, izci kampı merkezi, tekne gezinti alanı, uçurtma tepesi, çay bahçesi, restoran, cafe, mescid, iskele, ahşap gezinti yolları, çim amfi, çocuk oyun alanları, spor alanları, yürüyüş parkurları, tırmanma parkurları gibi farklı etkinlik alanları yer alıyor (http://www.selcuklu.gov.tr/sille-baraj-parki) Selçuklu Kaymakamlığı.

Görsel 2. Sille Barajı Akşam (URL-2)

Görsel 3. Sille Barajı Park Alanı (URL-3)

Görsel 4. Araştırmacı Tarafından Gözlem Sırasında Çekilmiş Fotoğraf

Şehrin stresinden, kalabalığından gürültüsünden kaçan kent insanı rahatlamak, dinlenmek, piknik yapmak, dağa yürüyüşü yapmak gibi etkinlikler için Sille Barajını tercih etmektedirler. Bu baraj 2015 yılında tamamlanmıştır. İsmi de Himmet Ölçmen Barajı'dır. Baraj çevresinde düzenlenen yeşil alanlar, işletmeler ve feribot turu özellikle hafta sonu yoğun turist çekmektedir. İnsanlar buradaki mesire alanlarında aileleri ile piknik ve mangal keyfi yapmakta, baraj çevresinde yürüyüş yapmakta, çamların altında baraj manzarası seyrederek hem güzel vakit geçirmekte hem de dinlenmektedirler. Gelen ziyaretçilerin ihtiyaçlarını giderebileceği cafe, restoran gibi alanlar mevcuttur. Ve bu bölge güvenlik koruması ile korunmaktadır. Baraj çevresinde ve park alanında güvenlik kameraları

mevcuttur. Her ay ziyaretçisi olmakla birlikte yerel yönetim verilerine göre yaz aylarında hafta sonu ziyaretçi sayıları on bin civarına ulaşmaktadır.
Sille Barajı ve bu bölgeye ziyarete giden turistlerin ilgisini çekecek ve görmeden gelmek istemeyecekleri tarihi mekanlar da Sille' de mevcuttur. Bu mekanlar; Sille Müzesi, Aya Elenia Müzesi, Zaman Müzesi, Sille Mağaraları, Subaşı Hamamı, Karataş Cami, Mezaryaka Cami'dir. Sille baraj bölgesinde ziyarette bulunan turistler ayrıca Sille'de ki tarihi mekanları da gezme şansına sahiptir.

4. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kentleşmenin getirdiği nüfus yoğunluğu, kalabalık ortamda yaşama, trafik yoğunluğu gibi insanlar üzerinde negatif etki yapan birçok stres kaynağı nedeniyle insanlar tabiata, doğal ortamlara yönelmektedirler. Bu durumda ekoturizm kavramı ön plana çıkmaktadır.
Bu araştırma, Sille barajı ve park alanının ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi ve bu potansiyelin değerlendirilmesi yönünde öneriler sunmak amacıyla yapılmıştır. Bu bölgede mevcut olan ekoturizm kaynakları ile bu kaynaklara bağlı olarak yapılabilecek ekoturizm faaliyetleri ortaya konulmuştur.
Sille barajı ve park alanı Konya iline yakın mesafede olması nedeniyle şehrin gürültü ve kalabalığından stresinden kaçan insanların çokça ziyaret ettiği bir bölgedir. Kış aylarında çoğunlukla yerli turistler tarafından; yaz aylarında ise hem yerli hem yabancı turistler tarafından ziyaret edilmektedir. Özellikle hafta sonları piknik ve gezi amaçlı günlük ziyaretler çokça yapılmaktadır. Bu bölgede yapılacak turizm etkinlikleri, yatırım faaliyetleri ile ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda hem turistler bakımından hem de yerli halk bakımından fayda sağlayacağı düşünülmektedir.
Sille barajı ve park alanında etkin ekoturizm faaliyetlerinin organize edilmesi potansiyel hedef kitlenin beklentileri ve ihtiyaçlarının öğrenilmesi amacıyla görüşme formu hazırlanmış, kolayda örneklem yolu ile seçilen görüşmecilere uygulanmıştır. Bu görüşme formu neticesinde elde edilen bilgilerden yararlanarak bu bölgenin ekoturizm potansiyelini konu ile ilgili paydaşlarla paylaşmak mümkün olmuştur.

5. Veri Toplama ve Analiz Yöntemi

Araştırma nitel araştırma türünde hazırlanmıştır. Araştırmada hem kişisel gözlem hem mülakat tekniği birlikte kullanılmıştır. Mülakat tekniği konu ile ilgili önceden yapılmış bazı çalışmalardan (Tuncer ve Fırat, 2017; Oktay vd, 2016) yararlanılarak yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunun araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını tespit etmek amacıyla uzman görüşü alınmış ve uzman görüşü doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak, amaçlı örneklem yöntemi ile tespit edilen 10 kişi ile bu görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada zengin bilgiye sahip olunan durumlarda derinlemesine çalışmaya imkân veren nitel araştırma örnekleme yöntemlerinden, amaçlı örnekleme yöntemi (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 366) araştırma için uygun bulunmuştur. Seçilen 10 kişinin de bölgenin ekoturizm potansiyelini ortaya koyabilecek bilgi düzeyine sahip olduğu varsayılmıştır. Baraj bölgesine gidilerek mülakat yapmayı kabul eden ziyaretçilerle görüşme yapılmıştır. Katılımcılar isimlerini vermek istemedikleri için görüşme yapılan ziyaretçiler, Katılımcı 1'den Katılımcı 10'a kadar K1, K2… şeklinde kodlanmıştır. Sille barajı ve park alanında yapılacak etkinlik ve faaliyetlerle ilgili 5 soruluk görüşme formları katılımcıların ön incelemesine sunulmuş ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme ortalama 15-20 dakika sürmüş, elde edilen bilgiler araştırmanın amacına uygun olarak organize edilip analiz edilmiştir.

6. Bulgular

Düzenlenen görüşme formu ile katılımcılara; Ekoturizm etkinlikleri için Sille barajı ve park alanını tercih etme nedenleriniz nelerdir? Sille barajı ve bu bölgede ekoturizm kapsamında yapılmasını istediğiniz turizm etkinlikleri nelerdir? Sille barajı ve park alanına hangi sıklıkta ve hangi günlerde ziyarette bulunuyorsunuz? Sille barajı ve bu bölgedeki ekoturizm faaliyetlerine genelde hangi aylarda katılırsınız? Sille barajı ve bu bölgede yapılacak ekoturizm etkinliklerinin size sağlayacağı faydalar nelerdir? soruları yöneltilmiştir ve cevaplar görüşme esnasında formlara işlenmiştir.
Araştırmada ziyaretçilere ilk olarak "**Ekoturizm etkinlikleri için Sille barajı ve park alanını tercih etme nedenleriniz nelerdir?**" sorusu yöneltilmiştir. Bu soru karşılığında ziyaretçilerin verdiği cevaplar; K1, Sille barajı ve park bölgesini temiz havası, manzarasının güzelliği ve ailesi ile keyifli vakit geçirebileceği piknik yapabileceği mesire alanları olması; ayrıca çocuk oyun parkı olması nedeniyle tercih ettiğini söylemiştir. K2, ortamın güzel olması, havasının temiz olması, sakinlik hissettiği ve rahatladığı için bu bölgeyi tercih ettiğini belirtmiştir. K3, Yeşillik bir alan olması, ağaçların olması, baraj olması ve dinlendirici özelliği olduğu için bu bölgeyi tercih ettiğini söylemiştir. K4, Ailesi ile güzel vakit geçirebileceği doğal bir alan olduğunu, su kenarında olmasının avantaj olduğunu ve misafirleri geldiğinde gezdirebileceği güzel manzara olduğunu belirtmiştir. K5, Baraj manzarasının hoşuna gittiğini, oksijen bakımından zengin bir yer olduğunu, şehrin stresinden uzaklaştığını ve doğayla iç içe olmak istediği için bu bölgeyi seçtiğini belirtmiştir. K6, Evine yakın bir mesafede olduğunu, Konya iline yakın mesafede olduğu için ve manzarasının güzel olması nedeniyle bu bölgeyi seçtiğini söylemiştir. K7, Hem yeşil alanları olduğu için hem de baraj olduğu için burayı seçtiğini ve bu bölgede huzur bulduğunu söylemiştir. K8, Konya'da deniz olmadığı için rahatlamak amacıyla mecburen baraj bölgelerini tercih ettiğini, Sille barajının da Konya ya yakın mesafede olduğunu, manzarasının da güzel olması nedeniyle burayı tercih ettiğini belirtmiştir. K9, Konya'da gidilebilecek en yakın baraj bölgesi burası olduğu için ve buranın doğal güzelliği, ormanlık ve dağlık bir bölge olması nedeniyle burayı seçtiğini belirtmiştir. K10, Şehir hayatından bunaldığında orman ve barajın rahatlatıcı etkisi olduğu için bu bölgeyi tercih ettiğini belirtmiştir. Bu veriler doğrultusunda ziyaretçilerin Sille barajı ve park alanını; ormanlık ve dağlık bir bölge olması, burada barajın olması nedeniyle tercih ettikleri ortaya çıkmaktadır. Ve ziyaretçilerin dinlenmek ve mental yorgunluğu atmak, keyifli zaman geçirmek için burayı ziyaret ettikleri görülmektedir. Bunun yanında bu bölgenin Konya' ya yakın mesafede olması da tercih sebebi olmaktadır.
Ziyaretçilere yöneltilen diğer bir soru "**Sille barajı ve bu bölgede ekoturizm kapsamında yapılmasını istediğiniz turizm etkinlikleri nelerdir?"** Bu soru karşılığında ziyaretçilerin verdiği cevaplar; K1, Sille barajının orta bölgesinde konumlandırılmış tekne kafe olmasını, insanların barajın ortasında ve manzara eşliğinde çay, kahve keyfi yapması, bu tekneye ise ulaşımın sandallarla sağlanmasının turistlerin ilgisini çekeceğini, kendisinin de sık sık geleceğini belirtmiştir. Baraj bölgesinde müzik festivalleri yapılması gerektiği, özellikle akşamları canlı müzik yapılabileceğini söylemiştir. Baraja yakın bir bölgede hayvanat bahçesi yapılabileceği, çocuk oyun alanlarının genişletilerek çeşitlendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Barajın etrafını saran tepelerde orman evlerinin yapılması ve konaklama imkanının sağlanmasının turizme katkı sağlayacağını belirtmiştir. Ayrıca barajda balık yetiştiği için balık restoranı da olması gerektiğini söylemiştir. K2, Birden çok kafe ve restoran olması gerektiği, kişilerin tercihlerine göre alkollü-alkolsüz restoranların bulunması gerektiğini, balık restoranı olması gerektiğini söylemiştir. Konaklamalı işletmeler olması gerektiği, özellikle doğaya uygun ahşap evler yapılabileceğini söylemiştir. Sille baraj bölgesinde özellikle yaz aylarında yoğunluktan dolayı ulaşımın zor olduğunu ve ulaşım imkanlarının artırılması gerektiğini söylemiştir. K3, Atv turları düzenlenebileceği, atlı safariler yapılabileceği, teleferik kurulmasının turizme çok katkısının olacağı ve hem çocuklar hem yetişkinler için okçuluk parkurları kurulabileceğini söylemiştir. K4, Trekking rotası oluşturulması gerektiği, bisiklet turları ve yarışmaların sille baraj bölgesinde yapılabileceği, doğa ve macera oyunlarının düzenlenebileceği, konaklamalı işletmelerin olması gerektiği ve sille kurabiyesi gibi yerel lezzetlerin sunulduğu restoranlar olması gerektiğini belirtmiştir. K5, Özellikle üniversite öğrencileri ve ilçelerdeki

öğrencileri sille baraj bölgesine çekecek etkinliklerin yapılması gerektiği, ulusal ve yerel basında tanıtım reklam faaliyetlerinin yapılması gerektiğini, baraj bölgesinde festivaller yapılması gerektiği, çadır kampları kurulması gerektiği, barajda kültür balıkçılığı yapılabileceğini söylemiştir. Ve ulaşım sorununun çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. K6, Konaklama amaçlı bungalov evlerinin yapılabileceğini, su sporları ve bisiklet turları yapılabileceğini söylemiştir. Teleferik kurulmasının da turizme faydalı olacağını ve atlı safariler yapılabileceğini söylemiştir. K7, Silleye ait yöresel yemeklerin yapıldığı restoranlar olması gerektiği, çocuklar için oyun alanlarının çoğaltılması gerektiği ve sille barajı ve park alanına girişlerin ücretsiz olması gerektiğini söylemiştir. K8, Restoran sayılarının artırılması gerektiğini ve atlı safariler yapılabileceğini söylemiştir. K9, Sadece belediyeye ait kafe değil birden çok kafe ve restoran olması gerektiğini, yürüyüş yaptıktan sonra keyifle vakit geçirebilecek mekanlar olması gerektiğini, tabiata uygun ahşap evler olması gerektiğini, atv turları, bisiklet turları düzenlenmesini, konser ve festivaller düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. K10, Sille baraj yolunda yıkık binaların ortadan kaldırılması gerektiğini, baraj yanında festivaller düzenlenmesi gerektiğini, Sille park alanında baraj manzarasında bir kütüphane yapılabileceğini içinde kafe tarzı bir bölümünde olması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların Sille barajı ve park alanında yapılmasını istedikleri etkinlikler; konserler, festivaller, trekking faaliyetleri, doğa ve macera oyunları, su sporları, atlı safariler ve atv turları, çocuk oyun alanlarının geliştirilmesi, konaklama bakımından bungalov evlerinin bulunması, restoran ve kafe sayılarının artırılması, manzara seyri için teleferik kurulması olarak sıralanabilir. Bu imkanlar sağlandığında bu bölgeye daha çok ziyaretçi geleceği ve hem sosyal hem de ekonomik anlamda bölgeye fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Ziyaretçilere yöneltilen üçüncü soru **"Sille barajı ve park alanına hangi sıklıkta ve hangi günlerde ziyarette bulunuyorsunuz?"** Bu soru karşılığında ziyaretçilerin verdiği cevaplar; K1, Hafta içi günlerde daha sakin olduğu için bu günleri tercih ettiğini söylemiştir. Ayda iki kez geldiğini belirtmiştir. K2, Hafta içi günlerde çalıştığı için genellikle hafta sonu günlerde gelmeyi tercih ettiğini söylemiştir.2-3 ayda bir geldiğini belirtmiştir. K3, Hafta sonu Pazar günleri ve ayda bir gün gelmeyi tercih ettiğini söylemiştir. K4, Hafta içi de hafta sonu da geldiğini söylemiştir. Her ay geldiğini de eklemiştir. K5, Genellikle ayda bir kez hafta sonları geldiğini belirtmiştir. K6, Hafta içi günlerde çalıştığı için fırsat buldukça hafta sonları geldiğini söylemiştir. K7, Öğrenci olduğu için fırsat buldukça hafta sonarı geldiğini söylemiştir. K8, Hafta içi günlerde bu bölge tenha olduğu için vakit buldukça geldiğini söylemiştir. K9, Bazen iş çıkışı bazen de hafta sonları geldiğini söylemiştir. İki haftaya bir geldiğini de belirtmiştir. K10, Yılda birkaç kez geldiğini ve ailecek piknik yaptıklarını ve hafta sonlarını tercih ettiğini söylemiştir. Katılımcıların çoğunluğu hafta içinde çalıştıkları için hafta sonlarında aileleriyle birlikte bu bölgeyi ziyaret ettiklerini söylemişlerdir. Bu durum ise hafta sonları bölgede yoğunluk yaşanmasına neden olmaktadır. Bazı katılımcılar ise daha tenha olması nedeniyle hafta içi gitmeyi tercih ettiğini belirtmiştir.

Ziyaretçilere yöneltilen dördüncü soru "**Sille barajı ve bu bölgedeki ekoturizm faaliyetlerine genelde hangi aylarda katılırsınız?"** Bu soru karşılığında ziyaretçilerin verdiği cevaplar; K1, Kışın kar manzarasını görmek için geldiğini ve yaz aylarında ayda bir kez aile ile piknik amaçlı geldiğini söylemiştir.K2, Genellikle bahar aylarında gelmeyi tercih ettiğini söylemiştir.K3, Yaz ve bahar aylarında gelmeyi tercih ettiğini söylemiştir.K4, Bahar aylarında geldiğini söylemiştir.K5, Kar manzarasını sevdiği için kış aylarında geldiğini söylemiştir.K6, Eşi ve çocukları ile vakit geçirebilmek için genellikle yaz aylarını tercih ettiğini söylemiştir.K7, Hem yaz hem de kış aylarında buraya geldiğini söylemiştir.K8, Bahar ve yaz aylarında daha çok tercih ettiğini söylemiştir.K9, Yaz ve bahar aylarında daha çok geldiğini fakat kış aylarında da ara sıra bu bölgeyi ziyaret ettiğini söylemiştir.K10, Yaz aylarında gelmeyi tercih ettiğini söylemiştir. Katılımcıların cevaplarına bakıldığında, Sille barajı ve park alanı yaz ve bahar ayları daha çok olmakla birlikte her dönemde ziyaret edilen bir bölgedir. Bu bölgede yapılacak etkinlikler ve çalışmalar ile ziyaretçi sayısı daha da artırılarak turizme katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Ziyaretçilere yöneltilen beşinci soru **"Sille barajı ve bu bölgede yapılacak ekoturizm etkinliklerinin size sağlayacağı faydalar nelerdir?"** Bu soru karşılığında ziyaretçilerin verdiği cevaplar ise; K1, Değişik insanlarla tanışmaktan keyif aldığını, bol oksijen alarak rahatladığını, dinlendiğini söylemiştir. K2, Rahatladığını, manzara ve tabiatın dinlendirdiğini söylemiştir. K3, Daha etkin ve keyifli vakit geçirdiğini ve ruhunun dinlendiğini söylemiştir. K4, Şehrin stresinden uzaklaştığını, huzur ve rahatlama hissettiğini söylemiştir. K5, Mental yorgunluğu attığını, kendini dinleme imkanı bulduğunu söylemiştir.K6, Zihninin dinlendiğini ve ruhunun rahatladığını söylemiştir.K7, Huzurlu hissettiğini, sakinleştiğini ve güzel zaman geçirdiğini söylemişti.K8, Vücudunda rahatlama olduğunu ve dinlenmiş hissettiğini söylemiştir. Ayrıca güzel vakit geçirdiğini de eklemiştir. K9, Mutlu olduğunu, dinlendiğini, oksijenin iyi geldiğini, keyifle vakit geçirdiğini söylemiştir. K10, Ruhunun dinlendiğini, şehrin kalabalık ve stresinden uzaklaştığını hissettiğini söylemiştir. Katılımcılar bu bölgeye yaptıkları ziyaretlerle, bol oksijen alarak rahatladıklarını, dinlendiklerini, daha etkin ve keyifli vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. Sille bölgesi ekoturizm potansiyeli tam olarak değerlendirildiğinde daha etkin bir turizm hareketliliği olacağı, hem sosyo-kültürel hem de ekonomik bakımdan bu bölgeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

7. Sonuç

Dünyanın son yıllarda mücadele ettiği Covid-19 salgınından sonra insanların çevreyi, doğayı koruma bilinci artmış olup sürdürülebilir turizm anlayışı daha önemli bir duruma dönüşmüştür. İnsanlar salgın nedeniyle uzun süre evlerinden çıkamamış, stres ve korkuya maruz kalmışlardır. Dünyadaki birçok hükümet salgının yayılmasını engellemek amacıyla sokağa çıkma yasakları uygulamıştır. Bu süre zarfında insanlar evlerinde kapalı kalmış, hem doğaya ve yeşil alanlara çıkamamış hem de sosyal ortamlarda bulunamamışlardır Salgının insanların üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler, stres, gelecek kaygısı, hastalığın bulaşma riski, ölüm kaygısı ve sevdiklerini kaybetme korkusu gibi durumlar da eklenince insanlar psikolojik olarak yıpranmışlardır. Bunun soncu olarak, son dönemlerde doğal çevreyi koruma bilinciyle hareket eden ve sürdürülebilir turizm amaçlı aktivitelere katılım gösteren ekoturistlerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Yapılan bu araştırma kış aylarında yapıldığı için Sille barajı ve park alanına ziyarette bulunan kişilerin çoğunluğunun kent merkezinde yaşayan insanlardan oluştuğu gözlemlenmiştir. Bu insanların önemli bir kısmını öğrenciler ve çalışanlar oluşturmaktadır. Şehir hayatının trafiğinden ve stresinden bunalan insanlar, rahatlamak, mental yorgunluklarını atmak, dinlenmek ve güzel vakit geçirmek gayesiyle bu bölgeye gelmektedirler. Çalışmadan elde edilen verilere göre Sille barajı ve park alanına gelen ziyaretçiler ağırlıklı olarak ayda bir kez bu bölgede bulunmaktadırlar. Evli olan ziyaretçiler aileleri ile birlikte bu bölgeye hafta sonları gelerek yürüyüş yapmakta, çocukları ile oyun alanlarından yararlanmakta ve piknik amaçlı etkinlikleri deneyimlemektedirler. Yaz ve bahar aylarında ziyaretçiler feribot turlarına katılabilmekte ve burada bulunan yeme içme hizmetleri sunan işletmelerden yararlanmaktadırlar. Ayrıca bu alanda gözlemlere dayalı olarak mescit, yürüyüş alanlarının olduğu tespit edilmiş ve ziyaretçilerin güvenlik kaygılarını ortadan kaldırmaya dönük kameralı güvenlik hizmetlerinin de olduğu anlaşılmıştır.

Bu çalışma ile Sille barajı ve park alanının ekoturizme yönelik mevcut durumu ve potansiyeli ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu potansiyeli en etkin biçimde değerlendirmek adına ilgili paydaşlara bazı önerilerde bulunmak yerinde olacaktır; bu bölgede ormanlık alanda ahşap, ya da bungalov tarzı evler inşaa edilerek konaklama hizmeti veren işletmeler kurulabilir. Bu bölgenin en önemli hedef kitlesinin çalışanlar ve öğrenciler olduğu düşünüldüğünde, kafe, kütüphane vb. oluşumlarda bölgenin cazibesini artıracaktır. Bir başka önemli kitle olan çocuklara yönelik oyun alanlarının çeşitlendirilmesi ailelerinde bu yöreyi daha fazla tercih etmesini sağlayacaktır. Bunların dışında bu bölgede etkin bir şekilde yapılabilecek diğer faaliyetler arasında; Atv turları, atlı safari turları, bisiklet turları, çadır, kamp etkinliği,kültür balıkçılığı ve olta avcılığı yer alabilir. Gastronomi anlamında bu bölgede sunulacak hizmetler arasında, balık restoranları ve sille yöresine ait yöresel yemek hizmeti

verilen restoranlar örnek verilebilir. Bölgenin fiziki alt yapısını geliştirmek amacıyla hayvanat bahçesi kurulumu ile teleferik tesislerinin kurulumu da önerilen konular arasındadır.
İnsanların bölge hakkında farkındalığının artmasına yönelik tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinden yeterince yararlanılmalıdır. Özellikle belli zaman dilimlerinde yoğunluğun sürdürülebilir ekoturizm uygulamalarına zarar vereceği düşünülerek bölge işletmeleri, yerel ve merkezi idare unsurları arasında uygun politika ve planların yürürlüğe konması sağlanmalıdır. Ayrıca trafik yoğunluğunu azaltmak için ulaşıma dair uygun tedbirlerin de alınması gereklidir.
Sonuç olarak, Sille barajı ve park alanının ekoturizm uygulamalarına yönelik önemli avantajlara sahip bir bölge olduğu araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır. Yine araştırma sonuçlarından bu bölgenin ekoturizm potansiyelinden yeterince yararlanamadığı tespitler arasındadır. Ancak, araştırma içerisinde yer verilen öneriler hayata geçirildiğinde bu bölgenin ekoturizm potansiyelinden daha fazla yararlanılacağı açıktır. Sürdürülebilir bir anlayışla bu bölgenin değerlendirilmesi hem mevcut hedef kitlenin beklentilerinin karşılanmasını sağlayacak hem de gelecekte ortaya çıkacak hedef kitlelerin beklentileri doğrultusunda hizmet verilebilecektir. Böylece bu bölge sosyal ve ekonomik açıdan ilgili paydaşlara değerlendirebilecekleri yeni fırsatlar sunacaktır.

Kaynakça

Ankaya, F. Ü., Yazıcı, K., Balık, G., & Aslan, B. G. (2018). Dünya'da ve Türkiye'de ekoturizm, sosyal-kültürel ve ekonomik katkıları. Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi, 1(2), 69-72.

Arslan, Y. (2005). Erdek ve çevresinin ekoturizm açısından değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (13), 29-53.

Bilgiçli, İ. & Ertürk S. (2022).Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Karasu'da Ekoturizmin Çevre Etkilerinin İncelenmesi, Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi, 5(8):1110-1129.

Birinci, S. & Zaman, M. (2016). Çımağıl mağarası (Bayburt) ve çevresinin ekoturizm potansiyeli. Electronic Turkish Studies, 11(2). 241-258.

Ceballos-Lascurain, H. (1996). Tourism, ecotourism and protected areas: the state of nature based tourism around the world and guide lines for ıts development. ıucn: The World Conservation Union. Cambridge, Uk.

Cinnioğlu, H. (2016) Sürdürülebilir ekonomik kalkınma kapsamında ekoturizmin çevre üzerindeki etkilerinin eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesi, Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Metinleri, No: 03 / 2015

Cobbinah, P. B. (2015). Contextualising the meaning of ecotourism. Tourism Management Perspectives, 16, 179-189.

Çakmak, B. (2021). Kuşadası ve Söke ekoturizm ağı üzerindeki çekirdek köylerde ekoköy hareketliliğinin irdelenmesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Dinç, A., & Karakök, H. (2021). Türkiye'de ekoturizm alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi (2000-2020). Journal of Humanities and Tourism Research, 11(1), 241-255.

Eren, C. & Koçyiğit, M. (2020). Kent imajının ve kentsel rekreasyon alanlarına yönelik algının ölçümü. Aksaray İletişim Dergisi, 2(1), 66-81.

Gök, H. N. & Özkoç, A.G. (2020). Kapadokya Bölgesinde Yerel Paydaşların Ekoturizme Yönelik Görüşleri, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir, Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, Sayı 4 Yıl 2 S.1215-1235

İsayeva, S. & Kasalak, M. A. (2016). Sürdürülebilir turizm yönetimi kapsamında yer alan örnek ekoturizm uygulamaları. Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, (1), 183-200.

Ismail, F., Imran, A., Khan, N., & Qureshi, M. I. (2021). Past, presentandfuture of ecotourism, a systematic literatüre review from last decade. Studies of Applied Economics, 39(4).1-13

Kahraman, N. & Türkay, O. (2012). Turizm ve Çevre. Ankara: Detay Yayıncılık.

Kaya, F. & Yıldırım, G. (2020). Ekoturizm potansiyeli açısından doğu karadeniz bölgesinin değerlendirilmesi, To&Re (Tourism&Recreation) 2 (1) 125-133

Leung, Y. F., Marion J. F., and Farrell T. A. (2008). Recreation Ecology in Sustainable Tourism and Ecotourism: A Strengthening Role, (Edidörler: MCCOLL, S.F. and MOISEY, R.N., Tourism, Recreation and Sustainability 2nd Edition Linking Culture and The Environment), 19-38, USA.

Oktay, K., İşlek, E., Yaşar U., 2016, Kastamonu'da doğa turizmi potansiyelinin değerlendirilmesi, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 9(2):47-54

Özhancı, E., & Yılmaz, H. (2011). Rekreasyon alanlarının görsel peyzaj kalitesi yönünden değerlendirilmesi; Erzurum Örneği. Journal Of The Institute Of Science And Technology, 1(2), 67-76.

Selçuklu Kaymakamlığı, https:www.selcuklu.gov.tr./sille-baraj-parki, Erişim Tarihi:30.12.2021

Stronza, A. L., Hunt, C. A. & Fitzgerald, L. A. (2019). Ecotourism for conservation? Annual Review of Environment and Resources, 44, 229-253.

Tuncer, M. & Fırat, E. (2017). Tuz Gölü'nün Turizm Potansiyeli ve Bölge Ekonomisine Etkisine Yönelik Nitel Bir Araştırma: Şereflikoçhisar Uygulaması, Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 9(3) 63-72.

URL-1, Sille Barajı, https://www.gezicini.com/sille-baraj parkı Erişim Tarihi: 25.02.2022

URL-2, Sille Barajı Akşam, Selçuklu Kaymakamlığı, https:www.selcuklu.gov.tr./sille-baraj-parki, Erişim Tarihi:30.12.2021

URL-3 Sille Barajı Park Alanı, Selçuklu Kaymakamlığı, https:www.selcuklu.gov.tr./sille-baraj-parki, Erişim Tarihi:30.12.2021

Wearing, S. and J. Neil (2009). Ecotourism: ımpacts, potentials and possibilities. Oxford, UK: Butter worth Heinemann.

Yıldırım, A. & Şimşek H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma teknikleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi
International Rural Tourism and Development Journal
E-ISSN: 2602-4462 6(1) 2022

Soğanlı Vadisi (Kayseri) Kültürel Miras Alanında Turizmin Gelişimi

Serdar CEYLAN[1,*] Ramazan KOCA[2]

[1]Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü
[2]Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Kayseri Kilim Sosyal Bilimler Lisesi

*Corresponding author e-mail: serdar_ceylan_51@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-9599-5586
Received:02.05.2022 Accepted:28.06.2022

Özet

Araştırmanın amacı, Soğanlı Vadisi ören yerinde turizmin başlangıcını ve gelişimi ortaya koymak ve turizmin yerel halka olan ekonomik etkileri anlamaya çalışmaktır. Çalışma, nitel araştırma yönteminin görüşme ve gözlem teknikleri ile 2022 Temmuz döneminde gerçekleştirilmiştir. Soğanlı Vadisi içerisinde yer alan işletmeler ve yerel halk ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca sahada gözlemlerde bulunulmuş ve fotoğraflar ile görsel materyal toplanmıştır. Araştırma verileri betimlenerek yorumlanmıştır. Araştırma bulgularına göre Soğanlı Vadisi'nde 8 kilise tescillenmiş ve turizme açılmıştır. Bu kiliselerin dışında henüz turizme kazandırılamamış çok sayıda kilisenin var olduğu bilinmektedir. Kiliseler, geleneksel taş evler ve kanyon vadi alanın turistik çekicilikleridir. Kültür turizmi, bisiklet turu, balon turizmi, kanyon yürüyüşü alanda yapılan aktivitelerdir. Ayrıca sabah kahvaltısı ve öğle yemeği için de bölgenin, Ürgüp ve Kayseri'den rekreasyonel amaçlı ziyaretçi çektiği görülmektedir. Soğanlı Vadisi'ne yerli ve yabancı ziyaretçi gelişi 1960'larda başlamıştır, ancak geçmiş dönemlerde gelen yoğun ziyaretçi sayısının her geçen gün azaldığı belirtilmiştir. Soğanlı, Ürgüp'e olan coğrafi yakınlığı nedeniyle Kapadokya bölgesine gelen ziyaretçilerin bir kısmını kendisine çekebilmiştir. Alanda 3 restoran ve 2 pansiyon işletmesinin yanı sıra köy kadınlarının bez bebek, el örgü işleri yapıp ziyaretçilere satarak turizmden ekonomik olarak yararlanmaya çalıştıkları görülmektedir. Kiliselerin önceki yıllarda tahrip edilmiş olması, alanda konaklama kapasitesinin düşük olması, ziyaretlerin günübirlik yapılmasına ve yerel halkın turizmden daha az gelir elde etmesine neden olmuştur. Konaklama altyapısını güçlendirme ve turistik aktiviteleri çeşitlendirme gerçekleştirilebilirse alanın daha fazla ziyaretçiyi kendisine çekeceği ve yerel halkın turizmden daha fazla yararlanacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimler: *Kültür Turizmi, kültürel miras, Soğanlı Vadisi, Yeşilhisar, Kayseri.*

Development of Tourism in Soğanlı Valley Cultural Heritage Area, Kayseri

Abstract

The aim of research is to understand developing of tourism in Soğanlı Valley, and to economic effects on local people. The study was made in the qualitative method in 2022 July, and ınterview and observation technic had been applied in the research. Participants who local people and business owners, were made interview as face to face. Moreover, observation was made in the research area. Qualitative data was interpreted as descriptive. According to the findings of the study, there are 8 churches which is registered, was opened to tourism in the study area. It is knowing that outside these churches there are many number churches which is not yet open to tourism and not yet to registered, in the area. The churches, traditional stone house architecture and canyon valley are touristic attractions of the study area. In addition to cultural tourism, recreational activities like balloon tourism, canyon tourism and cycling tour in the valley are making in the area. Moreover, the visitors who are coming from the Cappadocia and Kayseri province, have breakfast and lunch which are meat, chicken and fish in the area. Because of breakfast and lunch in the green garden, the region attracts visitors from the Cappadocia and Kayseri province. Visitors who are local and foreign, arrival to Soğanlı Valley, has been

starting in the 1960s. However, number of the visitor is decreased according to previous years. Because of geographical proximity of the Cappodocia region, Soğanlı valley attracts some of the foreign visitors who coming the Cappodocia. The region, give service with 3 restaurants and 2 hostels to arrival visitors. Moreover, local women have benefit from tourism as economic, by selling to tourists their own handicrafts which are rag doll and hand knit socks. However, there is some problems like destroy of the churches, not enough capacity hotel in the area, and day visits in the area. This situation has caused to more less benefit of local people from tourism. If the accommodation capacity is increased and tourism activities can be diversified, the region will attract more tourists, and local people will benefit more from tourism as economic.

Key words: *Culture tourism, cultural heritage, Soğanlı Valley, Yeşilhisar, Kayseri.*

1. Giriş

Yerelde kalkınmanın gerçekleştirilebilmesinde, yerel dinamikleri harekete geçirebilecek sektörün seçimi oldukça önemlidir. Bu nedenle, yerel alanın sahip olduğu potansiyellere ve kaynaklara uygun sektörel gelişmenin sağlanması, kalkınmanın gerçekleşmesinde temel bir faktör olmaktadır (Yücel ve Ata, 2006). Bu kapsamda bahsedilmesi gereken önemli sektörlerden birisi de turizmdir. Çünkü turizm sektörünün gelişme potansiyeline sahip yerel bir alana sağlayabileceği katkılar oldukça fazladır (Tunçsiper ve Yılmaz, 2009: 53). Turizm sektörü, ihtiyaç duyulan yabancı döviz kazancını oluşturabilen, gelirin tabana yayılmasını ve her kesimin bundan pay almasını sağlayabilen (Selçuk ve Çatal, 2007), istihdam olanağı oluşturabilen ve diğer sektörlerin de faaliyetlerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilen bir yapıya sahiptir. Nitekim hizmetler sektörü içerisinde yer alan turizm, ekonomide yeni iş fırsatları oluşturabilen en zengin alan olarak kabul edilmektedir (Gürbüz, 2001; Tunçsiper ve Yılmaz, 2009: 55).

Endüstriyel alanda gelişmek için yeterli kaynağa sahip olmayan, fakat turizmin gelişebilmesi için gerekli potansiyele sahip alanlar teşvik edici, destekleyici bir politika ile turistik yönden kalkındırılabilir ve ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynayabilir (Ersun ve Ok, 2005; Tunçsiper ve Yılmaz, 2009: 55). Nitekim son zamanlarda kırsal alanlar, Robert ve Hall (2001) ve Chuang'a (2010) göre, dünyanın pek çok yerinde turizm faaliyetleri için gerekli ortamı sağlamış ve günümüzde kırsal turizm, çok önemli ve hızla büyüyen bir endüstri haline gelmiştir. Perdue, Long ve Allen (1987) ve Chuang'a (2010) göre, dünya turizminin gelişimi ile ilgili son zamanlarda yapılan bilimsel çalışmaların büyük bir kısmı da turizmin ev sahibi toplum üzerindeki etkilerine odaklanmıştır. Çünkü turizm ve turizme bağlı gelişim gibi pek çok farklı değişken, dünya çapında nüfusu etkilemeye başlamıştır. Bu bağlamda kırsal turizm, dünya genelinde kırsal bölgelerde alternatif gelir kaynağı olarak bilinmekte ve uygulanmaktadır. Kırsal turizmin yapıldığı yöre ve yerleşmelerde bir takım olumlu ve olumsuz etkiler de görülebilmektedir. Altunel'e (2009: 2) göre, turizmin bu etkilerinden en çok etkilenen paydaşlardan bir tanesi de turizmin gerçekleştiği alanda yaşayan yöre halkı olmaktadır. Jurowski *vd.* (1997, 3) ve Yoon *vd.* (2001: 363) göre, turizmin sürdürülebilir olması için yöre halkının desteğini kazanmak önemlidir. Turizmin gelişimine destek veren bir toplumun elde edilebilmesi için yerel halkın turizmin gelişimine yönelik tepkilerini ve bu tepkileri etkileyebilecek faktörleri anlamak çok önemlidir (Göktaş-Kulualp ve Sarı 2019, 644-645;Ceylan ve Bulut, 2020: 62). Türkiye'de de hızlı nüfus artışı karşısında fazla işgücünün istihdam edilememesi, bir yandan çarpık sanayileşmeye öte yandan tarım kesiminde gizli işsizliğe yol açmaktadır. Kırsal alanlardan kentlere olan göçler, sosyoekonomik sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle turizm, kırsaldaki işsizlik sorununu çözmede de önemli bir rol olmaktadır (Çımat ve Bahar, 2003: 4). Kırsal alanlarda yapılan turizm faaliyetleri, yerel halkın turizmden ekonomik anlamda bir gelir elde etmesine ve gelir kaynaklarında bir çeşitlilik oluşturmasında önemli bir çekici güç olmaktadır. Yerel ve bölgesel kalkınmada turizmin bu gücü son zamanlarda yerel yönetimler ve kalkınma ajansları tarafından fark edilmekte; yerel ve bölgesel kalkınma planlarında alternatif turizmin geliştirilmesi, kültürel kaynakların turistik ürün olarak pazarlanması ve turizmin bölgede geliştirilmesine yönelik politikalar oluşturulmaktadır.

2. Kültür Turizmi

Turizm ve kültür arasındaki yakınlaşma ve ziyaretçilerin kültürel deneyimlere artan ilgisi, eşsiz fırsatlar sunmakta, ama aynı zamanda turizm sektörüne karmaşık zorluklar getirmektedir. BM Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) 2017 yılında kabul ettiği tanıma göre kültür turizmi, bir turizm destinasyonunda somut olan ve somut olmayan kültürel çekicilikleri öğrenmek, keşfetmek, deneyimlemek ve tüketmek amacıyla ziyaretçilerin temel motivasyon sağladığı bir turizm faaliyetidir. Bu turistik çekicilikler; bir toplumun entelektüel, ruhsal ve duygusal özellikleri ile kendine özgü bir dizi malzemesi ile ilişkilidir. Çeşitli turistik çekiciliklere sahip olan bu toplum; sanat, mimari, tarihsel ve kültürel miras, mutfak mirası, edebiyat, müzik, yaratıcı endüstriler, yaşam tarzları, değer sistemleri, inançları ve gelenekleri yaşayan kültürleri kapsamaktadır (UNWTO, 2022). Bu bağlamda kültür turizminin ilgili kaynakları şu şekilde gruplandırılabilir (Richards, 2003: 7): (i)Arkeolojik yerleşmeler ve müzeler. (ii) Mimari (kalıntılar-harabeler, ünlü binalar, şehrin mimarisi). (iii) Sanat, heykel, el sanatları, galeriler, festivaller, etkinlikler. (iv) Müzik ve dans (klasik, halk, modern) (v) Drama (tiyatro, sinema). (vi) Dil ve edebiyat çalışması, turlar ve etkinlikler. (vii) Dini bayramlar ve haclar (viii) Yerel ya da ilkel kültürler ve alt kültürler. Munsters (1996) ise, kültür turizmi kaynaklarını çekicilikler (anıtlar, müzeler, rotalar, tema parklar) ve olaylar (kültürel ve tarihsel olaylar, sanat etkinlikleri, etkinlikler ve geziler) olarak sınıflandırmaktadır (Richards, 2003: 8). Swarbrooke'e (2000:307) göre ise; mimarinin tipi, geleneksel sanatlar, geleneksel gıda ve içecekler, tarihi olaylar ve ünlü kişilerle ilişkili yerler, miras çekicilikleri (müze, kale, tarihi yerler/köyler, görkemli konutlar ve antik anıtlar), festivaller ve özel olaylar (folklor, özel ilgi sporları, gösteri-performans sanatları), endüstri ve ticaret (işyeri ziyaretleri, çiftlik) yerleri kültür turizmi kaynaklarıdır. Ayrıca Swarbrooke'e (2000: 307) göre, dini yerler (kilise, manastır, katedral, türbe), dil (dil okulları, yöreye özgü hâkim diller), sanatlar (tiyatro, sanat galerileri), spor ve boş zaman aktiviteleri (geleneksel oyun ve sporlar), modern popüler kültürün (film yerleri, TV yerleri) de kültür turizmi kaynakları olarak sınıflandırılabileceğini belirtmektedir.

Turistlerin kültürel mirasa olan ilgileri sonucu gelişen kültür turizmi; tarihsel yerlerin, müzelerin, kalıntıların, fuar ve festivallerin ziyaret edilmesi ile gelişmeye başlamıştır. Aslında kültürel miras ya da kaynaklar turizmin odak noktasını oluşturmaktadır. Nitekim 19. yüzyıldaki keşiflerin bir sonucu olarak kültürel yerlere turistik talep artmıştır (Güleryüzlü, 2008: 20). UNWTO, kültür turizminin küresel turizmin yüzde 37'sini oluşturduğunu ve her yıl yüzde 15 oranında bir büyüme gösterdiğini tahmin etmektedir (Bywater, 1993; Richards, 2003: 1). UNWTO verilerine göre, turizm hareketlerinin üçte bir kısmının (%37) sanat, müzik, tarih ve dinsel vb. kültürel nedenler ile yapıldığı tahmin edilmektedir (Ahmad, 2013). Örneğin İngiltere'de kültürel miras turizminin toplam yıllık turizm geliri içerisindeki payının yüzde 28 olduğu tahmin edilmektedir. ABD'de ise diğer turizm türlerine göre yüzde 50 daha fazla gelir getirdiği vurgulanmaktadır (Li, Wu ve Cai, 2008). Kültürel değerlerin ticarileştirilmesi (turizmde pazarlanması), aynı zamanda yerel sosyoekonomik gelişmeyi de desteklemektedir. Kültürel değerler ve bunların korunması bazı durumlarda kentlerin yeniden yapılandırılmasına ve kırsal çevrelerin tekrardan canlandırılmasına neden olarak, turizm bir bakıma alanın rekabet gücünü artıran bir unsur ve strateji haline gelebilmektedir (Wang ve Bramwell, 2012; Özdoğan, 2014: 50-51). Ayrıca kültürel miras turizmi, insanların kendi kültürel köklerini tanımalarını sağlayacak ve insanların tarih ve kültüre olan ilgilerini artırıcı etki yapacaktır (Loulanski ve Loulanski, 2011; McKercher, Ho ve Du Cros, 2005). Bu ilişki kapsamında kültürel mirasın turizmin gelişmesine katkıda bulunduğu, turizmin de kültürel mirasın korunması için finansal kaynak oluşturduğu belirtilmektedir. Başka bir ifadeyle, turizm faaliyetleri ve kültürel miras birbiri için kaynak oluşturmaktadır (Endresen, 1999). Diğer yandan kültürel mirasın konu olduğu kültür turizmi faaliyetleri, yerel halkın yaşam düzeyinin yükselmesine ve kültürel değerlerin korunmasına katkı sağlamakta, bu konuda toplumda bilinç artmaktadır (Akgül, 2004: Özdoğan, 2014: 50; Ceylan, 2017: 208).

3. Yöntem

Araştırmanın amacı ve önemi: araştırmanın amacı, Soğanlı Vadisi doğal ve kültürel miras alanında turizmin ne zaman başladığı ve ne yönde geliştiğini tespit ederek, turizmin Soğanlı köyü yerel halkına olan ekonomik etkilerini anlamaya çalışmaktır. Araştırma sahasında turizmin 60 yıllık bir geçmişi olmasına rağmen, yerel halkın turizmin içerisinden giderek uzaklaşması ve gelen ziyaretçi sayısının giderek azalması bu alanın araştırılmasını önemli kılmaktadır. Araştırma alanının Kapadokya bölgesine yakın olması ve çok sayıda yabancı ziyaretçiyi kendisine çekebilecek kültürel miras değerlerine sahip olmasının yanı sıra, kiliselerin uzun dönem bakımsız ve tahrip edilmiş bir halde kendi haline bırakılmış olması, bu ören yerinin üzerinde durulmasını gerekli kılmıştır.
Araştırmanın veri seti ve yöntemi: Nitel araştırma yönteminde yapılan araştırmada görüşme ve gözlem tekniği uygulanmıştır. TÜİK'ten bölgenin ve Soğanlı Köyü'nün nüfus verileri, Kayseri Müze Müdürlüğü'nden ise ören yerinin ziyaretçi bilgileri temin edilmiştir. Soğanlı Vadisi içerisinde yer alan işletme sahiplerine ve yerel halk ile 2022 Temmuz döneminde yarı yapılandırılmış görüşme formları üzerinden yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Amaçlı örneklem yöntemine göre belirlenen 8 katılımcı ile 30-40 dakika arasında yapılan görüşmeler, ses kayıt ve not alma şeklinde gerçekleştirilmiştir.
Araştırmada Güvenirlik ve Geçerlik: Nitel araştırmalarda görüşme yapılan kişi sayısının evreni temsil etmesi aranmamasına rağmen, alanda olabildiğince farklı paydaş gruplar ile görüşülmeye dikkat edilmiştir. Görüşme soruları ile belirli bir veri doygunluğuna ulaşıncaya ve verilerin birbirlerini tekrar etmesi durumu görülünceye kadar görüşmelere devam edilmiştir. Araştırmada katılımcıların yönlendirilmemiş, araştırmacıların alanda objektif bir tutumla görüşmeler gerçekleştirmiş olması, amaçlı örneklem yöntemi ile doğru kişilere ulaşılmış olması, verilerin katılımcıların kendi (özgün) kelime ve cümleleri ile betimlenerek aktarılması çalışmasının geçerlik ve güvenirlik düzeyi artırmaktadır. Araştırma sahasında 3 restoran ve 2 pansiyon işletmesinin olması, turistik ürün satan birkaç kadının olması görüşme yapılan sayıyı kısıtlayan bir faktör olmuştur.
Araştırmanın analizi: Görüşme verileri Microsoft Word programına aktarılarak çözümlenmiştir. Araştırmanın verilerinden elde edilen bulgulara göre 7 ana tema oluşturulmuştur. Ana temalar içerisine kelime, cümle ve paragraf şeklinde ilgili alıntılamalar ile veriler betimlenmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmada cevap aranan ***araştırma soruları*** işe şu şekildedir:

- Soğanlı Vadisi'nde turizm ne zaman başlamış ve turizmin gelişimi ne yönde olmuştur?
- Soğanlı Vadisi'nde ziyaretçiler ne tür aktivitelerde bulunmaktadır?
- Soğanlı Vadisi'nde yerel halk turizmin ne kadar içerisinde yer almaktadır?
- Soğanlı Vadisi'nde turizmin yöre halkına ekonomik etkisi nasıldır?

4. Araştırma Alanı

Araştırma alanı olan Soğanlı Vadisi, İç Anadolu Bölgesi'nde Erciyes Dağı'nın güneybatısında kalmaktadır. Kayseri ilinin Yeşilhisar ilçesine bağlı bir köy yerleşmesi olan araştırma sahası, Niğde il sınırına ve Nevşehir'in Ürgüp ilçesine olan yakınlığı ile dikkat çekmektedir (Şekil 1). Araştırma sahası Yeşilhisar ilçe merkezine 15 km, Kayseri şehir merkezine 80 km, Ürgüp'e 47 km, Göreme'ye 66 km ve Niğde şehir merkezine 60 km karayolu uzaklığı vardır. Araştırma sahası Kayseri Havalimanı'na 83 km, Nevşehir Kapadokya Havalimanı'na 94 km uzaklıkta yer almaktadır. Araştırma sahasında 1965-2012 yılları arasındaki nüfusun gelişimine bakıldığında, nüfusta önemli bir değişiklik olmasa da bir düşüşün yaşandığı görülmektedir (Tablo 1). Günümüzde de araştırma alanında nüfusun yaklaşık 300 kişi olması, nüfusta önemli bir değişiklik olmadığını göstermektedir.

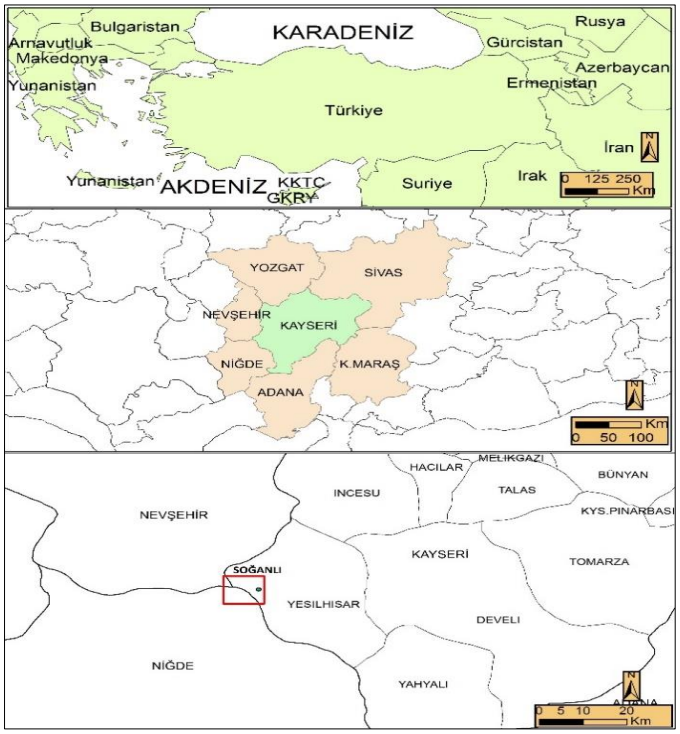
Tablo 1. Soğanlı Köyü nüfus verileri

Cinsiyet / Yıl	1965	1975	1985	2000	2007	2010	2012
Erkek	166	166	157	199	171	177	171
Kadın	223	186	174	192	157	151	142

Toplam	389	352	331	391	328	328	313

Kaynak: TÜİK, 2022.

Soğanlı Vadisi ören yeri, sahip olduğu tarihi ve kültürel miras değerleri ile koruma altına alınmış bir sit alanıdır. Kaya kiliseleri ve mağaraları ile Roma döneminden itibaren yerleşim alanı olarak kullanılagelen bölge, günümüzde Soğanlı köyü yerel halkı tarafından kullanılmaktadır. Vadi yamaçlarında yer alan kaya mekânlar, Roma ve Bizans dönemlerinde mezarlık, kilise ve barınak yeri olarak kullanılmıştır. Vadi içerisindeki kilise duvarlarındaki freskler, stil açısından 10-13. yüzyıl dönemini yansıtmaktadır. Volkanik tüflerin üzerinde kurulu olan Soğanlı köyünde yaklaşık 50 tane kaya kilisesi mağara ve peribacası bulunmaktadır. Soğanlı Vadisi'nde Karabaş, Kubbeli, Tahtalı, Yılanlı, Saklı, Tokalı, Ballık ve Geyikli kiliseleri öne çıkan turistik mekânlardır (Kayseri Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2009: 435). Soğanlı Vadisi yakınında yer alan Başköy, Güzelöz ve Erdemli köylerinde de çok sayıda kilise ve kaya yerleşimleri yer almaktadır. Kayseri ve Kapadokya bölgesinin en özel turizm merkezlerinden (açık hava müzelerinden) birisi olan Soğanlı Vadisi'nin Karabaş, Kubbeli, Yılanlı ve Tahtalı (Santa Barbara) kiliseleri başta olmak üzere birçok kaya kilisesi her yıl yüzlerce kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Yaklaşık 9 kilometrelik yürüyüş rotası Güzelöz köy merkezinden başlamakta, vadinin yamaçlarını süsleyen kaya yerleşimleri ve güvercinlikler eşliğinde yürüyüş aktivitesi gerçekleştirilmektedir (Kayseri Valiliği, 2014: 46-47, 170).

Şekil 1. Araştırma sahasının lokasyonu

Tablo 2 incelendiğinde, Kayseri iline gelen yerli ve yabancı ziyaretçi sayısının her geçen gün arttığı anlaşılmaktadır. 2011 yılında yaklaşık 345 bin kişinin Kayseri'yi ziyaret ettiği, 2021 yılında bu rakamın 600 bine yaklaştığı görülmektedir. Belirtilen yıllarda yabancı sayısının da 69 binden 177 bine çıkması dikkat çekmektedir. Tablo 2'de belirtilen Kayseri ili ziyaretçi sayısı, Soğanlı köyü yerel halkının ekonomik olarak kalkınmasında ve gelir çeşitliliği sağlamasında yeterli olduğu ifade edilebilir. Soğanlı Vadisi ören yerini 2011 yılında 35 bin kişi ziyaret etmiş iken, son yıllarda ziyaretçi sayısının 5-6 bine düştüğü görülmektedir. Kayseri iline gelen toplam ziyaretçi sayısı ile kıyaslandığında, Soğanlı ören yerinin daha az ziyaretçiye ev sahipliği yapması, bölgenin gelişimini olumsuz etkilemektedir.

Tablo 2. Kayseri İline ve Soğanlı Ören Yerine Gelen Ziyaretçi Sayısı

Yer	Ziyaretçi	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Soğanlı Örenyeri	Toplam	35.067	32.760	30.200	32.102	21.358	6.534	5.697	9.316	14.347	5.098	6.350
Kayseri İli	Yerli	275.473	275.698	276.345	290.352	310.548	315.759	290.061	449.997	448.088	345.003	421.358
	Yabancı	69.386	69.710	70.154	106.509	91.568	80.585	89.736	116.877	136.086	115.939	177.431
	Toplam	344.859	345.408	346.499	396.861	402.116	396.344	379.797	566.874	584.174	460.942	598.789

Kaynak: Kayseri Müze Müdürlüğü, Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü 2022.

5. Bulgular

Araştırma sahasında yüz yüze yapılan görüşmelerdeki katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 3'te sunulmuştur. Araştırma alanında 6 erkek ve 2 kadın ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan katılımcılara ilişkin nitel veriler, 7 farklı kategoride temalaştırılarak betimlenmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 3. Görüşme Yapılan Katılımcılara Ait Temel Demografik Bilgiler

Kod	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim	Açıklama
K1	Erkek	34	Evli	Önlisans	Müze Shop (özel firma) personeli
K2	Kadın	54	Evli	İlkokul	Bez bebek yapmakta, turistik ürün satıcısı
K3	Kadın	60	Evli	İlkokul	Bez bebek yapmakta, turistik ürün satıcısı
K4	Erkek	58	Evli	İlkokul	Restoran, pansiyon ve hediyeli eşya işletmecisi
K5	Erkek	82	Evli	İlkokul	Emekli, pansiyon işletmecisi
K6	Erkek	50	Evli	İlkokul	Restoran işletmecisi
K7	Erkek	42	Evli	Lise	Soğanlı Mahallesi muhtarı
K8	Erkek	55	Evli	Lise	Restoran işletmecisi

Tema 1. Soğanlı Vadisi Kiliseleri, Soğanlı (Avla) Kanyonu ve Taş Mimari Evler

Araştırma alanında, vadi yamaçlarında kayaların oyulması ile açılmış çok sayıda kilise bulunmaktadır; ancak bu kiliselerin çok az bir kısmı tescillenip turizme açılmıştır. Turizme açık kiliselerden Karabaş, Yılanlı, Kubbeli, Saklı, Geyikli ve Tahtalı kiliseleri Soğanlı Vadisi içerisinde yer alırken; Tokalı, Gök ve Ballık kiliseleri ise vadi dışında yer almaktadır. Soğanlı Vadisi ve yakın çevresindeki köylerde yer alan kiliselerin tespit edilmesi ve tescillenmesine yönelik son zamanda yerel yönetimlerin bir çalışma yaptığı da görüşmelerde belirtilmektedir.

…Gelenler kiliseleri geziyorlar. …İşte balon turu başladı, vadide bu sene. Normalde ta pandemide başlıyordu, pandemi girdi araya. Şu an bir firma başladı, (Ürgüp'ten) 8-9 firma daha gelecek diye söyleniyor. Belki onun faydası illaki olur. Onun (balonun) biraz reklam şeyi olursa biraz daha ziyaretçi artabilir yani ***(K1).***

Soğanlı Vadisi'nin kiliselerin dışındaki diğer en büyük turistik çekiciliği, kanyondur. Soğanlı köyünden Güzelöz köyüne kadar 2 metre genişliğindeki dar kanyonda yaklaşık 2 saatlik bir yürüyüş rotası bulunmaktadır. Ancak kanyon içerisinde yer yer kaya düşmelerinin olması, yürüyüş yolunda temizleme çalışmasının henüz yapılmamış olması, kanyonda yön ve bilgilendirme levhalarının olmaması ve kanyon giriş kısmının rehber olmadan kolayca fark edilememesi görülen eksikliklerdir. Var olan küçük eksikliklerin yanında kanyonun turizme kazandırılması ile bölgenin çok sayıda ziyaretçiyi kendisine çekeceği düşünülmektedir. Kilise ve kanyon dışında taş mimari yapılı geleneksel köy evleri de vadi içinde ayrı bir kültürel peyzaj oluşturarak bölgenin çekiciliğini artırmaktadır (Foto 1).

…Kanyonumuz var. Yürüyüş Kanyonu var. 4-5 saatlik bir yürüyüş yolu. Genelde yürüyüş grupları geliyor Mersin'den Adana'dan. Araçlar önce Güzelöz'e (Güzelöz Köyü'ne) gidiyorlar, Güzelöz'den dağa çıkıyorlar. Araçlar onları dağa bırakıyor. Onlar (kanyondan) yürüyerek buraya (Soğanlı'ya) geliyor. Yürüyüş grupları, trekking yapan kesim. Buradan (Soğanlı'dan) gidip geri geldiğinizde o da 4-5 saat sürüyor. Uzun bir şey yani.

…Genelde kiliseleri gezer acenteler. Kanyona genelde yürüş grupları geliyor. Bireysel özel araçları ile gelenler oluyor kanyona ***(K1).*** *…Buranın turizmi için kanyonlar bayağı önemli. Bizde (pansiyonda) kalanlar, küçük otobüsle burayı gezip görmek için gelenler, kanyona giriyorlar* ***(K5).*** *…Burda bir kanyon var yani, gidiş gelişi 2-3 saat. Bir o var yani (turistik aktivite olarak)* ***(K6).*** *...Kanyon aslında Soğanlıyı (turizmde) patlatacak (tanıtacak olan) yer* ***(K7).***

Foto 1. Taş evler (sol), tarihi kaya yerleşimleri (orta) ve Karabaş kilisesi (sağ) (Ceylan©)

Tema 2. Soğanlı Vadisi'nde Geçmişteki ve Günümüzdeki Rekreasyonel Aktiviteler

Soğanlı Vadisi'nin geçmiş dönemlerde gelen ziyaretçilerin eşeklerle vadi içerisinde gezdirildiği ve kiliselere götürüldüğü, ancak Soğanlı Köyü'nün doğal afet riski (kaya düşmesi) nedeniyle Soğanlı Vadisi dışına taşınmasıyla ve gelen turist sayısındaki düşüşle beraber bu aktivitenin sürdürülemediği belirlenmiştir.

…Daha önce mesela burada eşek turu vardı. Herkes (köylü) eşeğini toplardı meydanda. Sıralı sistem vardı. Bekçisi vardı. Herkes sırayla otobüslerden inenleri bindirirdi. O zaman asfalt falan da yoktu (köyde). Fayton vardı bir ara ***(K1).*** *...50-60 yıldır turist geliyordu. (Eskiden) evlerimiz burada (vadi içinde) idi, hayvanlarımız (eşek) vardı. (Eşeklere) bindirirdik. Kiliseleri götürür gezdirir gelirdik. Eşek turu yapardık. Günde 4 sefer 5 sefer günde eşekle (turist) gezdirdiğimizi bilirim. O zaman her evde bir tane iki tane (eşek) vardı. Gene burada 50 tane hane varsa 50 tane eşek vardı. Sabahtan akşamüstüne kadar, saat 6-7'ye kadar gezdirirdik yorulurduk biz. Buradan (girişten) başladık mı öbür kiliseden dolanır tee bayırdan indirir gelirdik. Öyle (çok) turist gelirdi. Şimdi hani ya. Azaldı. Yabancı da azaldı* ***(K3).***

Geçmişte yapılan eşek turunun yerinin günümüzde bisiklet turu, sıcak hava balon turizmi ve ATV turu almaya başlamaktadır. Ayrıca vadi içerisindeki restoranların bahçelerinde sabah kahvaltısı için günübirlik ziyaretler yapılmaktadır.

…Acenteler bazen bisiklet ile geliyor buraya, arkalarında bisiklet ile ***(K1).*** *...Balon geliyor* ***(K2).*** *Son 2-3 senedir kahvaltı için falan geliyorlar. Öyle öyle tanınmaya başladı burası yani. Balon turunun reklamını yaptılar işte, onun biraz etkisi oldu. Gelen var yani, son iki senedir Kayseri'den biraz arttı gelen sayısı* ***(K1).*** *Kayseri'den kahvaltıya geliyorlar oradan. Kamp yapmaya geliyorlar* ***(K6).***

Buraya da gelen de beğeniyor. İlk defa gelen yerli ile de konuşuyorum yabancı ile de konuşuyorum. Bize ilk kez gelmiş, çok orijinal geldi diyor, çok güzel yer diyor, (daha önce) bilmiyorduk (burayı) diyor. Bölge (Kapadokya) çok kalabalık olduğu zaman, oradaki kalabalıktan kaçıp buraya geliyor. Ya burası ne kadar güzel, sakin, sessiz falan diyor. …Buranın sakinliği sessizliği, o şekilde daha çok hoşuna gidiyor insanın ***(K1).***

Tema 3. Soğanlı Vadisi'nde Turizmin Geçmişi ve Gelen Ziyaretçi Sayısı

Araştırma sahasına ziyaretçi gelişinin 1960'larda başladığı ve günümüze kadar alanın turizme açık olduğu belirlenmiştir. Soğanlı Vadisi ören yerinin 2014 yılı öncesinde kamu işletmesinde olduğu, 2014 ile 2018 arasında TÜRSAB tarafından işletildiği, 2018 yılından sonra ise tekrardan Kültür ve Turizm Bakanlığı Kayseri İl Müze Müdürlüğü tarafından işletilmeye başlandığı belirlenmiştir.

…Burada yıllardır turizm var. (Gişe) binasının yapılışı 1989, ama daha 1960'larda 1970'lerde turizm başladı burada. Çok eski yani, yeni bir şey değil yani Soğanlı (turizmin geçmişi). 1980'ler ve 1990'lar özellikle gelen

turist çok fazlaymış. İçerisi (köy meydanı) arabadan insandan falan geçilmezdi. Ama şu an yok. Bir de o zamanlar gelenler Fransızlar, İtalyanlar, Almanlar büyük turlarla falan geliyorlardı. Buraya gelen genelde orta yaş üstü, yaşlı ve orta arası. O turlar yok artık. Acenteler geliyor da iki kişi ile üç kişi ile geliyor ***(K1).***

Araştırma sahasının geçmişte daha fazla ziyaretçiyi kendisine çektiği, ziyaretçi sayısının geçmiş dönemlere göre giderek azaldığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir.

Şimdi benim çocukluğumdan beri yolu yoktu o zamanlar buranın, turist gelirdi buraya. Yani şöyle söyleyim: 1950'li yıllarda turist gelirdi tek tük, ara sıra gelirdi. Buraya turist, yolun yapılmasıyla daha çok 1969'dan sonra 1970'te gelmeye başladı. Çok turist gelirdi. 70'li 80'li yıllarda buralarda park yeri bulunmazdı. 1990'lı yıllardan sonra (ziyaretçi) azalmaya başladı, iyice azaldı yani. Azalma değil, çok azaldı. 2000'den sonra da öyle eskisi gibi canlanmadı. Kesinlikle eskisinin yarısı kadar bile olmadı. Biraz da sahipsizliğinden mi ney? Onun da etkisi olur mu olmaz mı? Onu da bilmiyorum ***(K5).***

…1980'ler 90'lar burası çok kalabalıktı, o zamanlar araba almıyordu (sığmıyordu) burası. Gelen otobüsler, 10 otobüs, 20 otobüs meydanda. Ihlara'nın çok etkisi oldu buranın bitmesinde. Ihlara (Vadisi) açılınca burası durdu. …Ben 2014'ten beri buradayım. 2014-2018 arası gişedeydim TÜRSAB'ta çalışırken. 4 sene şirkette çalıştım, bilet kestim. O zamanlar gelen fazlaydı. Ondan sonra düşmeye başladı. 2015'ten sonra düşmeye başladı ***(K1).***

…(Gelen turist sayısı) çok düşük. 2013'ten bu tarafa düştü. 2014-2015 şöyle böyle, 2016'da darbe, 2017'de hiçbir şey yoktu. 2018-2019'da azıcık toparladı. 2020'de pandemi girdi, 2021'de pandemi devam etti. Bu sene (2022) birazcık toparlamaya çalışıyor, ama şu anda çok düşük (gelen ziyaretçi). Ha (turizm) olmuyor değil de oluyor, ama genelde düşük yani. Sayı olarak da bayağı düşük. Önceleri kafamızı kaldıramıyorduk (gelen gidenden). (Eskiden) sadece gruplara, 80 kişiye 100 kişiye yemek verdiğimiz olurdu. …Bu sene 50 tane büyük otobüs (sezon boyunca ancak) geldi desem yalan olmaz yani. Belki de gelmedi yani 50 tane. Çok düştü yani çok, sayı çok düştü. Gelen de özel turlar yani. Sene 1980-1990 arasında 37 tane otobüs saydığımı bilirim burada. Bölgede (Kapadokya'da) 300-400 tane otobüs dönerdi, bize de o kadar sıçrardı. Ama bu zamanla zamanla, hele 2000'den sonra gün gün düştü yani. 2005'ten sonra falan tamamen düştü yani. …O zaman balon da burada uçarsa, bir şansımız olur. Eğer (balon) uçmazsa bizim burası böyle (ziyaretçi düşüklüğü ile) gider ***(K4).***

Buraya tur gelen de çok, bireysel gelen de çok. Şuanki durum "kötünün iyisi" diyelim. 10 yıl önce de daha iyiydi, 20 yıl önce de daha iyiydi, 30 yıl önce de daha iyiydi (burada) turizm. Soğanlı'da (eskiden) 10 tane 20 tane otobüs girerdi sabah buraya. Şimdi bir tane otobüs gelirse geliyor ***(K6).***

Araştırma sahasındaki yabancı ziyaretçilerin büyük bir kısmının Ürgüp ve Göreme'ye gelen Avrupalı turistler olduğu, Avrupalı turistlerin Kapadokya turu sonrasında, acenteler tarafından Soğanlı Vadisi ören yerine getirildiği belirlenmiştir (Foto 2).

Foto 2. Romanya'dan gelen ziyaretçiler ve turistlerin yöre kadınları ile alışverişleri (Ceylan©)

…Gelenlerin çoğu Fransız, Alman, İtalyan. Ağırlıklı bunlar. Asyalı (buraya) pek gelmiyor. (Gelenlerin) Çoğunluk Kapadokya, nadiren Kayseri olur. O da nasıl olur, Kayseri'ye falan inerse havaalanına ya da Erciyes'e falan gitmiş ise oradan gelir. Ama çoğunluk, yüzde 90 deyim Kapadokya'dan gelir. Göreme'den Ürgüp'ten acenteler tur getirir ama çok nadiren. (Acentelerin) çoğunluk Ihlara Vadisi'ne götürür ***(K1).***

…(Gelen turistler) genelde Ürgüp ve Göreme'den gelirler. (Turizm bakımından) merkez orası olduğu için. Kayseri'den de geliyor da genelde Ürgüp yani, Nevşehir. Acente den (gelen de) var kendi gelen de var. Büyük bir şeyi (grup), genelde acenteler ile geliyor yani ***(K4).***

…Bugün Romanyalı bir grup var. Onlar da 2-3 ayda bir denk gelirse geliyor buraya. Gürcüler geliyor kendi arabalarıyla buraya, ayin yapıyorlar Tahtalı kilisesinde. Rus ve Ukraynalı çok fazla idi (Rusya-Ukrayna savaşı) savaştan önce. Rus ve Ukraynalı her gün gelirlerdi. Ama şu an yok. …Kore, Japon, Çinli çok nadir (buraya gelen) yani, bir tane kişi falan taksiyle falan gelirse. Kapadokya'da çok fazla, ama buraya gelmiyorlar. Çünkü onların bölgedeki süreleri kısıtlı oluyor, 2 gün falan durup Pamukkale'ye geçerler. …Fransız, Alman, İtalyan ve Hollandalı gelir buraya. Savaştan önce Rus ve Ukraynalı çok gelirdi. Gürcüler kendi imkânları ile geliyor, bir de Romanyalılar grup halinde geliyor ***(K1).***

Tema 4. Soğanlı Vadisi'nin Şehirlere Olan Coğrafi Yakınlık Durumu ve İdari Sınırlar

Araştırma sahasının Nevşehir ve Niğde iline daha yakın olduğu, Kayseri'nin kendileri için uzak kaldığı yerel halk tarafından belirtilmektedir. Ürgüp ve Göreme'nin coğrafi yakınlığı nedeniyle Kapadokya bölgesinden alana daha fazla ziyaretçi çektikleri, Kayseri'nin uzak olması nedeniyle Kayseri'den istenilen oranda bir ziyaretçi akımının gerçekleşmediği alanda ifade edilmektedir.

Burası Nevşehir'e bağlı olmuş olsa daha faklı şeyler söylenirdi. Şimdiye kalmazdı bu (turizme yönelik) işler. Nevşehir turizm ile iş yaptığı için, turizme bağlı olduğu için önem veriyorlar (turizme). Kayseri genelde ticaret şu bu yani, fabrika falan. Erciyes'e biraz şey (yatırım) yaptılar. (Kayseri'nin) turizmle pek bir şeyleri (ilgileri) olmadığı için, bu zamana kadar kaldı işte. Burası Kayseri'nin en fazla gelir getiren yeri, turizm bakımından. Buranın ziyaretçisi Kayseri Arkeoloji Müzesi'nden daha fazla. …Kayserili bilmiyor ki burayı, Kayserilinin çoğu bilmiyor. Burayı Kayserilinin (il sınırında olduğunu) bile bilmiyor. 80 km Kayseri, 60 km Nevşehir mesela. Reklam lazım o da yok yani ***(K1).***

Tanıtımı falan yoktu buranın. Bura biraz sahipsiz yani. Kayseri buraya hiç bakmadı yani. Biz Niğde'ye Nevşehir'e bağlı olsak, turizm yönünden bizim için daha iyi olurdu diye düşünüyorum ben. 1969'larda bir asfalt yol yapıldı (buraya), onun dışında da hiçbir şey yapılmadı buraya. Kayseri çevresinden (şehir içinden) başak bir yere bakmaz yani. Buraya hiç bakmadılar yani ***(K5).***

Acenteler Soğanlı'yı çıkardı programlarından. Uzak geliyor, Soğanlı sapa diyor (acenteler). …Şimdi Soğanlı (girişi) ücretsiz oldu, normalde daha kalabalık olması lazım, ücretsiz olduğu için. Göreme'deki acentelerin hiçbirisi gelmiyor. (Acente) Ihlara'ya 135 lira verip giriyor, Soğanlı (girişi) beleş (ücretsiz) yine gelmiyorlar. Yakıttan da kaçmıyor, gidiyor oraya (Nevşehir'den). …Kayseri kalabalık nüfusunu buraya bir türlü getiremiyor. Keşke bura Nevşehir'e bağlı olaydı. İmkân olsa, ben Nevşehir'e bağlanın derim yani. Soğanlı bağlanmak istese de bağlanamıyor, ortada başka köyler (Güzelöz, Başköy, Derbentbaşı) var. Onlar da istemesi lazım ki olsun. Niğde'ye bile bağlı olsa, Niğde bile yapardı ya. Ama bizim Niğde'ye bağlanma şansımız daha yüksek, başka köy yok aramızda ***(K6).***

Tema 5. Soğanlı Vadisi'nde Turizmin Yerel Ekonomik Etkileri

Araştırma sahasında turizmin 60 yıl gibi uzun bir geçmişi olduğu, gelen ziyaretçilerin daha çok günübirlik olarak alana geldikleri belirlenmiştir. Geçmişte yerel halkın eşekler ile turistleri gezdirmesi sonucu turizmden bir kazanç sağladığı, günümüzde ise bez bebek ve el örgüsü ürünler yaparak turizmden bir kazanç elde etmeye çalıştıkları görülmektedir (Foto 3).

…Köylü turizmin içinde. Bez bebekler yapıp satıyorlar. Restoranları çalıştırıyorlar, pansiyonları çalıştırıyorlar ***(K1).*** *…Tabi canım geçimimiz bundan. Harçlığımız çıkıyor, karnımız da aç kalmıyor çok şükür. Önceden mazot gübre ucuz iken ekip dikiyorduk, şimdi her şeyi parayla alıyoruz. Un satın alıyoruz, ekmeğimizi elimizde yapıyoruz. Her şey ateş pahası oldu, şimdi neyin yanına varılıyor* ***(K3).*** *…(Kadınlar) bez bebek, çorap, eldiven, eşarp falan onları satarlar* ***(K7).***

…30 senedir yapıyoruz (bez bebek), 30 senedir de annelerimiz yapıyordu, (toplamda) 60 yıl. Günlük 10 tane falan (bez bebek) yapıyoruz. Evde içliklerini hazırlıyoruz, burada yapıyoruz ***(K2).*** *…Köy buradan kalkmadan (yeri taşınmadan) önce genci de inerdi yaşlısı da (meydana) inerdi (bez bebek satmak için). Yaşlılar öldü. Şimdi çoğu (kadın) da aşağıdan (köyün yeni yerleşim alanından) buraya (Soğanlı Vadisi'ne) gelmeyi istemiyorlar. Arabası yok nasıl gelsin, yaşlandı (kadınlar). 24-25 sene oldu köy taşınalı. …Geçen kadınlar dedi, 5 seneye kadar biz bebek de yapamayız dedi. Göz görmez, oturamıyorsun, kalkamıyorsun, belin ağrıyor, dizin ağrıyor* ***(K3).***

Araştırma alanında geçmiş dönemlerde turizmin daha canlı olduğu ve yerel halkın turizmden ekonomik bakımdan daha fazla yararlandığı ifade edilmektedir.

…Köylünün yüzde ellisi turizmin içinde, yüzde ellisi şu an değil. Geçmiş dönemlerde, turizmin canlılığında (köylünün) yüzde 70'i turizmin içindeydi ***(K7).*** *…Bizim pazar yerimizde 50 kişi vardı, bez bebek satardı. Masamız vardı, dizerdik masalara. O kadar insan (kadın) olurdu. Şimdi kala kala 13-14 kişi kaldık (bez bebek yapıp satan)* ***(K2).***

Foto 3. Turistik ürün olarak pazarlanan bez bebekler ve el görgüleri (Ceylan©)

Araştırma alanına günümüzde gelen ziyaretçi sayısının az olması ve gelen günübirlik ziyaretçilerin satın alma gücündeki düşüklük, yerel halkın turistik el ürünlerini satamamasına ve turizmden istenilen oranda yararlanamamasına neden olduğu belirlenmiştir.

…Turist şimdi o kadar sıkıntıda ki bildiğin gibi değil. Bir on sene evelki turist ile şimdiki turist çok farklı. Tam tersi oldu, turiste kalite kalmadı. Satıl alma gücü düştü (turistin). Turist harcayamıyor, harcayamıyor. O kaliteli müşteri yok ***(K4).*** *…(Turizm burada) gün gün kötüye gidiyor. Satışlarımız yok. Bu bebekleri bir de dışarıya toptan verdiğimiz için ucuz oluyor. Nevşehir'den Türkiye'nin her tarafından geliyorlar. …(Bez bebekleri) toptan vermeyelim dışarıya, biz aç kalırız aç. Ucuza gidiyor toptan. (Bez bebekleri) turiste versen karın oluyor. …(Satış) belli olmuyor. Bazen hiç almadığımız (satış yapmadığımız) gün de oluyor, haftada 50 lira bölüşüyoruz. Haftada, düşün bak, 14 kişi. Köyde 20-25 kişi (kadın) var da biz 14 kişi havuzumuz. 7 kişi bir hafta geliyoruz, 7 kişi bir hafta geliyoruz. Turist çok olsa hep geliriz, ama turist olmayınca 7'şer kişi geliyoruz. Aylık 400 lira 500 lira. Yeri geldiği zaman 200 lira alıyon 100 lira alıyon haftada. Turistin geliş durumuna bağlı* ***(K2).***

…Valla işlerde hiç düzeni yok. Gelenler de almıyor (bez bebek). Bilmem, otobüs geldi, alır mı almaz mı? 30-40 yıldır yaparız (bez bebek). Tarımla hayvancılıkla da uğraşırız da (kadınların) çoğunluğu bebek (yapıyor) işte. (Eskiye göre gelen ziyaretçinin) üçte biri de gelmiyor. Çok önceleri (geliyordu). Eskiye göre düşük işler. Eskinin üçte biri bile dedim ya, demin sana ***(K3).***

Araştırma alanında bez bebek, çorap, eldiven gibi el sanatına dair turistik ürünlerin dışında bal, pekmez, reçel gibi yöresel el imalatı gıda ürünlerinin de yapılıp restoran işletmelerinin bir bölümünde turistik ürün olarak pazarlandığı gözlemlenmiştir (Foto 4).

…Marmelatlar kendimizin. Şeftali reçeli var, ayva reçeli var, pekmez var, bal var. Bunun sezonu geldi mi kendimiz yaparız bunu. Dışardan yok gelen (marmelat). …Örme çorap buranın, bez bebek buranın. Genelde bu yörenin ürünleri (burada sattıklarımız) ***(K4).***

Foto 4. Turistlere pazarlanan marmelatlar ve el görgüsü turistik ürünlerden görseller (Ceylan©)

Araştırma alanında yer alan restoranların 2 tanesi bahçede, bir tanesi ise yarı (üstü) kapalı bir alanda hizmet vermektedir. Restoran işletmeleri, gelen ziyaretçilere sabah kahvaltısı ve öğle yemeği hizmeti sunarak turizmden ekonomik olarak faydalanmaya çalışmaktadırlar. Kendi araçları ile (bireysel) gelen ziyaretçilerin yanı sıra, Kapadokya bölgesinden turizm acentelerinin turları ile bölgeye gelen turistlere yeme içme hizmeti sunulmaktadır.

Sulu yemek ızgara talebe göre (yapıyoruz). Mesela balık var bizde, yağda, ızgarada. Standart (sayıda gelen) müşteri olmadığı için hazır yemek bulunduramıyoruz yani. Saç tava, çanakta et, tavuk, bulgur, pirinç, çorba, salata, yoğurt, ayran; melemen, patates kızartması, gözleme buna benzer (şeyler veriyoruz). Çay, kahve. Genelde bu türler ***(K4).*** *…Grup gelirse o önceden rezervasyon yaptırır, onun yiyeceği yemek bellidir. Ücreti şeyi (menü) bellidir. Öyle bir şey (organizasyon) olduğunda, sen akşamdan hazırlığını yaparsın, yarın servisine başlarsın yani. Gelenler (acente turları) genelde önceden haber veriyorlar* ***(K8).*** *…Kahvaltı da var. Normal et yemekleri, köfte, tavuk, balık. Hepsi var. (Gelecek) grup belli ise önceden ona göre hazırlıyoruz. Menüyü biz belirliyoruz, onlar seçiyorlar* ***(K6).***

Tema 6. Soğanlı Vadisi'nde Konaklama Sorunu

Araştırma sahasında turizmin günübirlik yapılmasında ve yerel halkın turizmden istenilen oranda yararlanamamasında konaklama arzının çok düşük olması etkili olmuştur. Vadi içinde turistik aktivite çeşitliliğinin olmaması, ziyaretçilerin daha çok günübirlik olarak bölgeyi deneyimlemesine neden olmaktadır.

…Pansiyonu sonradan açtık, 2000 senelerin başında. 4 oda, 12 tane yatak var, tekli (yatak) bizimkiler. …Gelen (ziyaretçi) günübirlik genelde. Fazla müşteri olmadığı için, (konaklamaya) talep az olduğu için ancak böyle (az yatakla) idare ediyoruz yani. Doluluk hiç olmadı, hiç. Bizim burada bir saatlik bir gezme turu var, bir de kanyon (gezisi) çıktı. 2-3 saatte de orayı (kanyonu) gezse, 4 saat. Bir de konaklamaya zamanları olmuyor. Merkezi bir yer olmadığından, mesela Kapadokya'ya gelen turistin yüzde 98'i merkezde (Ürgüp ve Göreme'de) kalıyor. Diğer yüzde 2'si de ama Soğanlı olur, ama Ihlara olur, oraya gidiyor (konaklamak için). O da gezerekten gelmiş, buraya gelmiş, soruyor pansiyon var mı? var. Bakıyor hoşuna giderse kalıyor. Bizim burada genelde öyle kalıyorlar (konaklıyorlar) yani ***(K4).***

…23 yıldır işletiyoruz (pansiyonu). Emekli kızım var o işletiyor aslında. …5 oda var, kaya ve kemer odalar var. 18 yatak var. Gelen yok, şu an gelen 3 kişi 2 kişi. … Hanım ile 15 yıl çalıştırdık, hiç lisan olmadan, (müşterilerin) hepsi de memnun kaldı, hiçbir şikâyet de olmadı. Şimdi de emekli kızım var o çalıştırıyor burayı. Biz yaşlandık. …Talep az olduğundan, şu anda pansiyona gerek yok yani. Zaten bir tane karşıda var (pansiyon), bir tane de burada var. Üç günde beş günde 2-3 müşteri bulursak ancak yani. Genelde özel araçları ile gelenler kalır. Adam Soğanlı'ya geliyor geziyor, hoşuna giderse tamam ben burada kalayım diyor. Çoğu geziyor, gezip koyup geçip gidiyor. O da (konaklayan da), çok nadir yani mesela. …2-3 gün ayırmıyor. Burada 2-3 günlük gezecek yer yok. Sen buraya turist olaraktan geldin, bizim burada neyimiz var? Kiliseler var, köy meydanı var, eski evler var, kanyon var. Hepsini bir öğlene (bir güne) tamamlayabilin. Bir günde biter ne olacak (hepsi). Gezilecek yer az olduğundan, buradaki (konaklamaya dair) biraz sıkıntı o ***(K5).***

Aslında şirketler (acenteler) bana geldiler, dediler ki "sen 30 kişiyi ağırlayacak yerin olursa biz sürekli sana geliriz" dediler. Ama (o kadar yer) yok. Orayla (diğer pansiyonla) da 30 olmuyor, onlarınki de ufacık bir yer. Bilmem bundan sonra yaparlar mı (otel), bilemem. …50 kişilik bir pansiyon olsa, müşteri hiç eksik olmaz buradan. Burayı çok beğeniyorlar. …(Soğanlı'da) fazla yatak olmadığı için (Ürgüp'ten de) sınırlı sayıda gönderiyorlar. (Konaklamak için) yer yok çünkü ***(K5).*** *…(Soğanlı'da) 2 tane pansiyon var, 5'erden 3'er odası var, 10 kişi yatar (toplamda) en fazla, hadi 20 kişi yatsın en fazla. (40 kişilik) bir otobüs gelse, yatıracak yer yok* ***(K6).***

Araştırma sahasında bisiklet turu, sıcak hava balon turizmi, kanyon yürüyüşü gibi turistik aktivitelerin çeşitlendirilmesi durumunda konaklamaya talebin artacağı ve talep doğrultusunda konaklama arzının gelişeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca vadi içinde sıcak hava balon uçuşlarının başlaması durumunda, turistin sabah 05.00 saatlerinde balona binmesi gerekmektedir. Bu aktivite için turistin daha erken saatlerde uyanması ve hazır olması gerektiği için, vadi içinde ya da yakınında konaklama tesislerinin yapılmasının bir ihtiyacı doğurduğu belirtilmektedir.

…Burada konaklamaya ihtiyaç oluşturacak şey balonculuk. Balon turizminde adamlar sabahın 5'inde kalkıyorlar. O yüzden Göreme'den buraya (balon için) müşteriyi getirmek 1 saat. Yani 5'te binecek kişinin 4'te kalkması lazım. Ama köyün içinde ya da yakın bir yerde (otel) olsa, yapılsa olur. 15 dakikada gelinebilecek bir yer tercih ediliyor, kalan 45'dakikayı turist uyuyup geçirir diye düşünüyorlar. Şu an için buna (konaklamaya) yer aranıyor. Çalışmalar var, ama şu an hayata geçmiş hiçbir şey yok ***(K7).***

…Balon turu burası için çok büyük bir artı, ama balon turunun burada çok daha fazla iş yapabilmesi için konaklamanın burada kesinlikle olması gerekiyor. Şimdi burada balon turu için, (müşterinin) sabah 5'te kalkması gerekli. (Müşteriyi) Ürgüp'te konaklatıp burada saat 5'te olması için saat (gece) 4'te kaldırıp saat 5'ta buraya getirmesi gerekiyor. Çok büyük bir problem. Ama burada kalmış (konaklamış) olsa müşteri, yani 10 dk. Önce kalksa yine yeter. Oradan (Ürgüp'ten) geliyor (balon için) müşteri, o da zaman kaybı oluyor yani. Tabi konaklama önemli, konaklamanın olması gerekiyor. Bakım olması gerekiyor kiliselere, kiliselerin restorasyon işleri başladı gerçi de ***(K1).***

…(Burası) merkezden uzak olduğu için, bizim sıkıntımız o yani. Arayan çok oluyor konaklamak için, merkeze 60 km uzaklıkta dedin mi, adam (konaklamak isteyen) onu kabul etmiyor. Adam diyor mesela: Tamam ben bu pansiyonda kalacağım, (bu otelde konaklarsam) balon seyredebilir miyim? diyor. Ben de diyorum ki yok hayır burada balon seyredemezsin. Belki zamanla o da olacak da şimdi bir çalışma var balon üzerine, şimdi daha henüz uçmadı (Soğanlı'da). Hani uçtu (bir kere), izin alındı, her şey tamam da müşteri bekliyorlar. O yüzden burada fazla şey (turistik aktivite) olmayınca, mesela balon da seyretmeyince adam, konaklamaya pek talep yok. Ama balon olursa, (konaklama talebi) belki değişebilir yani. (Burada 50-100 yataklı başka otel daha olsa) yok yok, boş kalır. Çünkü burada müşteri yok ***(K4).***

Soğanlı Vadisi'nin afet bölgesi ilan edilmiş olması, konaklama tesisinin vadi içerisine yapılmasını yasal (yapı izni ve işletme ruhsatı) olarak imkânsızlaştırmaktadır. Kaya düşmeleri nedeniyle Soğanlı köy yerleşiminin vadi içerisinden kaldırılmış olması ve vadi içerisindeki eski taş evlerin kullanılmayıp terk edilmesi nedeniyle ev pansiyonculuğunun sayısında da bir artışın yaşanamayacağı belirtilmektedir.

…Şuanki pansiyonlar, şu işletmelere (restoranlara) gelenlere yetmiyor. Burada (konaklama tesisi yapmaya) imkânın yok. Burayı afete girdirmişler bir kere. (Bir yerleşmeyi) afete girdirmek kolay çıkarmak zor. Konaklama Soğanlı'da çok başarılı olunabilecek bir proje değil. Bunu (konaklama projesini) kafandan sil. Ama çevre köylerde olur (otel). Coğrafi olarak uygun yer yok köyde (otel için) ***(K6).***
(Soğanlı'da) hem sit hem afet var. O yüzden kimse oturamıyor burada. Yerleşim gelirken gördüğünüz prefabrik evlerde ***(K1).*** *…Geleceğe yönelik şu an çevre köylerden ev pansiyonculuğuna yer araştırılıyor. Buraya otel yaptırılamıyor (vadi içi, afet bölgesi olduğu için). Coğrafi olarak Soğanlı'da yerleşim yerimiz az (kısıtlı). Normal bir arsa yok (otel inşa etmeye). Coğrafyada imkânsızlık var yani (vadi içinde)* ***(K7).***

Tema 7. Soğanlı Vadisi'nde Koruma-Kullanma Durumu ve Turizmin Sürdürülebilirliği

Kayseri yerel yönetimlerinin (Kayseri Valiliği, Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Yeşilhisar Kaymakamlığı, Yeşilhisar Belediyesi) Soğanlı Vadisi'nin kültürel miras değerlerinin tespit edilmesi, tescillenmesi, korunması, restore edilerek turizme kazandırılması üzerine son dönemlerde bir çalışma başlattığı görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Soğanlı Vadisi ören yerinde yer alan kiliselerin restorasyonu ve eski köy yerleşim alanındaki köy meydanının yenilenmesi için 30 bin Türk lirası ödenek ayırdığı belirtilmektedir (Foto 5).

Foto 5. Yılanlı Kilisesi (sol), Karabaş Kilisesi (orta) ve Tahtalı Kilisesi (sağ) (Ceylan©)

...Meydan projesi var. Kiliselerde restorasyon projesi başladı. ...Meydan projesi bebek satan kadınların olduğu dükkânların olduğu yer var, onlar yenilenecek. Kilise restorasyon işi var. ...Çok fazla (zarar verilmiş kiliselere). Herkes yazmış çizmiş. (Kilisedeki) resimlerin gözleri oyulmuş. O problemler var ***(K1).*** *...Çevremiz falan çok berbat. Yollarını falan görüyon mu? Valilik, büyükşehir buraya el attı. Kiliseleri restore ediyorlar, el attılar. Amma çok geç kaldılar. Bu (restore), 30 sene 40 sene önce olacak işlerdi. Çok geç kaldılar. ...Şimdi buraya (köy meydanına) el attılar. Şu (bez bebek satan) kadınların oraya park yapacaklar. Ailen ile geldiğinde kamelyada oturabilecen, pikniğini yapabilecen. Buraya bir çevre düzenlemesi yapacaklar. Yollar mollar şu taşlar kalkacak. Kiliselerimizin tadı yok, restore oluyor. Yürüyüş yolları yapılacak. Bunlar hep yapılacak. Ucundan tuttular. Ama bu bir sene sürer ama on sene sürer, devletin yapacağı bir iş bu. O yüzden buyanda (Soğanlı'da) sıkıntı çok. Ha bunu ele aldılar diyorum bak. Öyle (eskisi gibi) gitmiyor. Amma ne zaman toparlarlar ne ederler onu bilmiyorum. Kaymakam, Büyükşehir (belediye), Valilik. Üçü beraber (işin içinde)* ***(K4).***

Araştırma sahasında koruma kullanma durumu dışında, turizme dönük olarak alanda yeterli sayıda kamu görevlisinin olmaması bir eksiklik olarak ifade dilmektedir. Ören yerinde 1 tane gişe (bilet gişesi) kamu personeli çalışmaktadır.

...En büyük problemlerden biri personel yok. İçerilere bakacak, temizleyecek, koruyacak personel yok. En büyük problem o. Daha önceki senelerde İş-Kur üzerinden çalışan oldu 6 ay 6ay. Bekçi, güvenlik hiçbir şey yok. Bir tane personel var şu an, o da bilet mi kessin, temizlik mi yapsın, kiliselerin kapılarını mı kapatsın? ***(K1).***

Araştırma sahasında turizmin gelecekteki durumu ve sürdürülebilirliği üzerine katılımcıların farklı görüşler belirttikleri görülmektedir.

...Burada turizmin geleceğini hiç iyi görmüyorum, hiç iyi görmüyorum. Bizim burada eksiklik çok. Nasıl eksiklik çok? Bir kere şu eski evlerin turizme açılması lazım. Nasıl açılacak? Bunu da köyde yapacak kimse yok. Anlıyor musun? Bunu, dışardan yabancı girip bu evlerden alıp veyahut da Kayseri Büyükşehir el atacak Valilik el atacak, gerekirse istimlak edecek, bu evleri restore edecek. Eski doğasına uygun (olarak) bu evler restore olacak, konaklamaya açılacak ***(K4).***
...(Soğanlı'da turizm) valla ben iyiye gider diye düşünüyorum. Daha iyi tanıtılır diye düşünüyorum. İyimser olarak bakıyorum yani ***(K5).*** *...İnşallah balon olursa, kiliselerin restorasyonu olursa, Soğanlı'ya bir yatırım yaparlarsa bir canlılık olur. ...Turizmi burada nasıl olumlu görüyorum? Bizim burası bakir kalmış, el değmemiş, tamam mı? Ama öbür tarafta (Kapadokya'da) betonarme yapılar çok olduğu için bölge (doğal) özelliğini kaybetmiş. Gelenlerden (ziyaretçilerden) duyduğumuz bu. (Gelenler) burası bakir bir yer diyorlar. Bu zamana kadar (buranın) gelişmemesini eksi gör, ama gelişemeyişin yanında şu kayanın da böyle (doğal) kalmasını artı gör. Şu an bu tip artıları var Soğanlı'nın. Orijinal haliyle duruyor (her yer)* ***(K6).*** ***...****(Burada turizmin gelişmesi için) tanıtım çok önemli. Kayseri merkez Soğanlı'yı bilmiyor. Soğanlı'nın insanları Nevşehir insanıdır* ***(K7).***

6. Sonuç

Araştırma alanı, doğal ve kültürel miras zenginliğinin yanı sıra Ürgüp ve Göreme'ye olan coğrafi yakınlığı nedeniyle 1960'lardan günümüze kadar Kapadokya'dan gelen yabancı ziyaretçilere ev sahipliği yapmıştır. Soğanlı Vadisi içerisinde kültür turizmine yönelik çok sayıda kilisenin olması, Kapadokya bölgesine gelen yabancı ziyaretçiler için bu ören yeri, önemli bir çekim alanı olmuştur. Soğanlı Vadisi'nde ve çevre köylerde (Güzelöz, Başköy, Derbentbaşı, Keşlik, Erdemli'de) de çok sayıda kilisenin olduğu yöre halkı tarafından bilinmekte, ancak bu kiliselerin henüz tescillenip, restore edilerek turizme kazandırılamadığı görülmektedir. Kiliselerin uzun yıllar korumasız bırakılması, kilise içlerinde ateş yakılmış ve duvar resimlerine zarar verilmiş olması bu kültürel mirasın korunamadığını göstermektedir. Ancak yerel yönetimlerin 2016 yılından itibaren bu ören yeri üzerine ilgi duymaya başlaması, kiliselerin restorasyonu ve köy meydanının yenilenmesine yönelik 2022 yılında 30 bin lira bütçenin merkezi yönetimden sağlanmış olması, alanın korunması ve turizmin sürdürülebilirliği için önemli bir gelişmedir.
Araştırma alanında turizm 1960'larda başlamasına rağmen, konaklama arzının yeterince gelişememiş, alan daha çok günübirlik olarak kullanılmıştır. Soğanlı Vadisi'nin kaya düşmeleri

nedeniyle "afet bölgesi" ilan edilmiş olması, köy yerleşmesinin vadinin dışına taşınmasına neden olmuştur. Alanda turizmin günübirlik yapılması, ören yerinin afet bölgesi ilan edilmiş olması ve köy yerleşim yerinin değiştirilerek vadi (ören yeri) dışına çıkarılmış olması, yerel halkın turizmden ekonomik olarak daha az yararlanmasına neden olmaktadır. Yeterli konaklama arzının olmaması, Kapadokya bölgesindeki turizm acentelerinin Soğanlı Vadisi'ni günübirlik olarak tur düzenlemesine neden olmaktadır. Diğer bir deyişle, ziyaretçileri konaklatacak yeterli kapasitenin olmaması, konaklamalı turların Soğanlı'da yapılamamasına neden olmaktadır. Ürgüp'te yer alan balon işletmelerinin Soğanlı Vadisi'nde balon turu düzenlemeye başlaması, turistin erken saatlerde balona binebilmesi ve zaman kazanabilmesi için Soğanlı'da konaklama arzının artırılması zorunluluğunu doğmuştur.

Araştırma alanının Kayseri şehrine 80 km uzaklıkta olması nedeniyle, alanın Kayseri'den daha az ziyaretçi aldığı, gelen az sayıda ziyaretçinin ise genelde sabah kahvaltısı ya da öğle yemeği gibi rekreasyonel aktiviteler için bölgeye geldiği belirlenmiştir. Ürgüp ve Göreme'nin coğrafi yakınlığı nedeniyle, Kapadokya bölgesinin turizm acenteleri bölgeye daha çok tur düzenlemektedirler. Ancak yeterli konaklama kapasitesi olmadığı için, bu turlar günübirlik olarak gerçekleştirilmektedir.

Araştırma alanında yöre kadınlarının bez bebek, örme atkı ve örme çorap gibi yöresel el dokumalarını turistik ürün olarak gelen ziyaretçilere satarak turizmden ekonomik olarak yararlandıkları görülmektedir. Kadınların bez bebekleri 60 yıldır yaptığı ve bu turistik ürünleri turistlere pazarlayıp geçimini sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca kadınların Kapadokya bölgesindeki turistik hediye satan işletmelere de yaptıkları bez bebekleri toptan olarak sattıkları anlaşılmıştır. Kadınların bez bebek imalatında bulunmaları ve bu turistik ürünleri satmaları, kadınları ekonomik olarak bölgede güçlendirmektedir. Ancak gelen ziyaretçi sayısının her geçen gün azalması ve turistlerin alım gücünün düşük olması, bez bebek yapan ve köy meydanında satışını gerçekleştiren kadın sayısının her geçen gün azalmasına neden olmaktadır. Bu durum, yöre halkının özellikle de kadınların turizmin dışına çıkması anlamına gelmektedir.

Araştırma alanındaki kiliselerin restore edilmesinin yanı sıra, ören yeri yolunun yeniden asfaltlanması, kaldırımların yapılması gerekmektedir. Ören yeri girişinde ve içerisinde yeterli büyüklükte otopark olmaması, çok sayıda özel aracın ya da tur otobüsünün günübirlik ziyaret yapması durumunda, trafik tıkanıklığını doğuracaktır. Vadi girişine konaklama tesislerinin inşa edilmesi ve gelen ziyaretçinin en az iki gece konaklamasına dönük olarak vadi içerisindeki turistik aktivitelerin çeşitlendirilmesi sağlanmalıdır. Soğanlı Vadisi içerisinde yer alan kanyonun temizlenmesi, yürüyüş yolu üzerinde yön ve bilgilendirme levhalarının koyulması sağlanmalıdır. Kiliselerin ziyaret edilmesi, vadi içerisinde gezinti, kanyon yürüyüşü, sıcak hava balon uçuşu, trekking, alışveriş, yeme içme gibi aktivitelerle ziyaretçilerin alanda birkaç gün kalması sağlanmalıdır. Konaklamanın olması ve bölgeye yeterli ziyaretçinin çekilmesi durumunda yerel halkın turizmden ekonomik olarak yararlanması artacak, gelir çeşitliliği sağlanacak, turizmle birlikte kırsal kalkınma gerçekleşecektir.

Kaynakça

Ahmad, A. (2013). The Constraints of Tourism Development for A Cultural Heritage Destination: The Case of Kampong Ayer (Water Village) in Brunei Darussalam, *Tourism Management Perspectives,* 8, 106-113.

Akgül, O. (2004). *Kültür Turizmi, İçinde Turizm, İlkeler ve Yönetim* (Ed: A. Yüksel, M. Hancer), Ankara: Turhan Kitabevi, ss.209-226.

Altunel M. C. (2009). *Yerel Halkın Turizmin Gelişimine Verdiği Desteği Etkileyen Faktörlerin Sosyal Değişim Teorisi Açısından İncelenmesi: Alaçatı Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya 2009.

Bywater, M. (1993). The Market for Cultural Tourism in Europe. Travel and Tourism Analyst No: 6, 30-46.

Ceylan, S., Bulut, İ. (2020). Kırsal Yerel Halkın Turizmden Ekonomik Olarak Yararlanma Durumu: Salda Gölü Örneği, *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 10, 61-78.
Ceylan, S. (2017). "Türkiye'nin Kültürel Miras Varlıkları ve Turizm", İçinde (Edt: C. Ergun, S. Öğrekçi) *Sosyal Bilimlerde Kültür Tartışmaları.* Ankara: Gece Kitaplığı, s.205-225.
Chuang S. T. (2010). Rural Tourism: Perspectives from Social Exchange Theory, *Social Behaviour and Personality an International Journal,* 38(10), 1313-1322.
Çımat, A., Bahar, O. (2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi üzerine Bir Değerlendirme, *Akdeniz İİBF Dergisi*, 6, 1-18.
Endresen, K. (1999). Sustainable Tourism and Cultural Heritage: A Reiew of Development Assistance and Its Potential to Promote Sustainability, Nordic World Heritage Office. https://documents1.worldbank.org/curated/en/551751468176048723/pdf/369931culture0fulltext.pdf adresinden 03.08.2022 tarihinde erişilmiştir.
Ersun, C., Ok, S.T. (2005). Doğu Anadolu Turizm Odaklı Bölgesel Kalkınma Projesi ve Kış Olimpiyatları Araştırması. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
Göktaş-Kulualp H., Sarı Ö. (2019). "Destekleme Davranışı ve Sosyal Değişim Teorisi Kapsamında Kırsal Turizmin Etkilerinin Değerlendirilmesi", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 8(1) (2019) 643-666.
Güleryüzlü, C. (2008). *Kültür Turizminde Markalaşma: Beypazarı ve Safranbolu İlçelerinin Karşılaştırılmalı Analizi,* Kültür ve Turizm Bakanlığı, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara.
Gürbüz, A. K. (2001). *Turizmin Ekonomik Analizi.* Balıkesir: Alem Basım Yayım.
Jurowski C., Uysal M., Williams R. D. (1997). A Theoretical Analysis of Host Community Resident Reactions to Tourism, *Journal of Travel Research*, 36(2) (1997) 3-11.
Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2021). "İlimize Gelen Ziyaretçi Sayıları" https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-244447/ilimize-gelen-turist-sayilari-2017-2018-30092019.html adresinden 24.04.2022 tarihinde erişildi.
Kayseri Valiliği (2014). "Kayseri Yürüyüş Rotaları ve Turizm Keşif Rehberi", Kayseri Valiliği Kültür Yayınları Yayın No: 5 https://kayseri.ktb.gov.tr/Eklenti/53223,documentpdf.pdf?0 adresinden 24.04.2022 tarihinde erişildi.
Kayseri Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2009). Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri Cilt: I, https://kayseri.ktb.gov.tr/Eklenti/6633,kayseritasinmazkulturvarliklari-envanteripdf.pdf?0 adresinden 24.04.2022 tarihinde erişildi.
Li, M., Wu, B., Cai, L. (2008). Tourism Development of World Heritage Sites in China; A Geographic Perspective, *Tourism Management*, 29, 308-319.
Loulanski, T., Loulanski, V. (2011). The Sustainable Integration of Cultural Heritage and Tourism: A Meta-Study, *Journal of Sustainable Tourism*, 19(7), 837-862.
McKercher, B., Ho, P.S.Y., Du Cros, H. (2005). Relationship between Tourism and Cultural Heritage Management: Evidence from Hong Kong, *Tourism Management*, 26, 539-548.
Munsters, W. (1996) Cultural Tourism in Belgium. Inside (G. Richards) Cultural Tourism in Europe. CABI, Wallingford.
Özdoğan, O.N. (2014). "Sürdürülebilir Turizm ve Kültürel Miras", İçinde (Ed: M. Kozak) *Sürdürülebilir Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık, ss.45-60.
Perdue, R.R., Long, P.T., Allen, L. (1987). Rural Resident Tourism Perceptions and Attitudes, *Annals of Tourism Research*, 14(3), 420-429.
Richards, G. (2003). What is Cultural Tourism? Inside (Ed. A. Van Maaren.), Erfgoed Voor Toerisme, Weesp: Nationaal Contact Monumenten.
Roberts L., Hall D. (2001). *Rural Tourism and Recreation: Principles to Practice.* Wallingford, UK: CABI 2001.
Selçuk, G. N., Çatal, M. F. (2007). Turizmin Erzurum Ekonomisi İçin Önemi, *EKEV Akademi Dergisi*, 11(31), 297-306.
Swarbrooke, J. (2000). *Sustainable Tourism Management.* Oxon: CABI.

Tunçsiper, B., Yılmaz, G. Ö. (2009). Yerel Ekonomik Kalkınma Sürecinde Turizm Sektörünün Etkisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 24, 53-63.

UNWTO (2022). "Tourism and Culture", https://www.unwto.org/tourism-and-culture adresinden 06.05.2022 tarihinde erişildi.

Yoon Y., Gursoy D., Chen J. S. (2001). Validating a Tourism Development Theory with Structural Equation Modelling. *Tourism Management*, 22(4) (2001) 363-372.

Yücel, F., Ata, A. Y. (2006). Bölgesel Kalkınma Stratejileri Açısında Fuarcılık: Birinci ve İkinci Çukurova Sanayi ve Ticaret Fuarlarının Değerlendirilmesi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 15(1), 505-522.

Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi
International Rural Tourism and Development Journal
E-ISSN: 2602-4462 6(1) 2022

Sürdürülebilir Turizmde Teoriden Uygulamaya: Chumbe Adası Örneği

Cüneyt TOKMAK

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Türkiye

Corresponding author e-mail: ctokmak@ogu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1377-3531
Received:09.05.2022 Accepted:22.06.2022

Özet

Sürdürülebilir turizm literatürde sıklıkla tartışılan, kongre ve konferansların ana teması haline getirilen bir kavramdır. Kavramın kimi zaman yanlış olarak kullanılması, kimi zaman da sadece teorik olarak tartışılması, sürdürülebilir turizm uygulamalarının mümkün olamayacağı algısını oluşturmaktadır. Bu araştırmanın amacı sürdürülebilir turizm anlayışının sadece teorik bir yönünün olmadığını başarılı bir örnek üzerinden göstermektir. Bu maksatla bir ekoturizm alanı olarak ziyaretçi ağırlayan Chumbe adası örneği ele alınmıştır. Alandan toplanan bilgilerle birlikte sürdürülebilir turizm uygulamalarının örnekleri somut bir şekilde ortaya konulmuştur. Sonuçta turizmde oldukça önemli bir yere gelen Türkiye açısından çıkarımlar yapılarak öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilir Turizm, Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları, Chumbe Adası*

From Theory to Practice in Sustainable Tourism: The Case of Chumbe Island

Abstract

Sustainable tourism is a concept that is frequently discussed in the literature and has become the main theme of congresses and conferences. The fact that the concept is sometimes used incorrectly and sometimes only discussed theoretically creates the perception that sustainable tourism practices are not possible. The aim of this research is to show through a successful example that the understanding of sustainable tourism does not have only a theoretical aspect. For this purpose, the example of the island of Chumbe, which welcomes visitors as an ecotourism area, is discussed. With the information collected from the field, examples of sustainable tourism practices have been put forward in a concrete way. As a result, inferences were made for Turkey, which has a very important place in tourism, and suggestions were presented.

Key words: *Sustainable Tourism, Sustainable Tourism Practices, Chumbe Island*

1. Giriş

Sürdürülebilir turizm son 30 yılda artan bir şekilde akademik literatürde çalışılan, bilimsel platformlarda tartışılan, bir konu haline gelmiştir. Turizmde Covid-19 sonrası toparlanmanın yaşanmaya başlaması ile birlikte turizm hareketlerinin artış ivmesinin tekrar yakalanacağı çok kuvvetli bir tahmindir. Hareketlenmeleri başlaması ile birlikte sürdürülebilir turizmin gündemde tekrar yer alması kaçınılmazdır. Aslında salgın döneminde de belli bölgelerde gündem olmaya devam etmiştir. Turizmde sürdürülebilir bir anlayışın her zaman var olması gerektiği rahatlıkla söylenebilir. Bunun en önemli nedenlerinden bir tanesi kitlesel hareketlerin sürdürülebilir gelişme anlayışıyla büyük ölçüde çelişmesidir. Bu çelişki çoğu zaman sürdürülebilir turizm anlayışının yanlış açıklamalarla sunulmasına neden olmuştur. Sürdürülebilir turizm "bir felsefedir; bir retoriktir; ulaşılması imkânsız bir hedeftir; ütopyadır; teoriden ibaret bir söylemdir" gibi anlayışlar bunlardan bazılarıdır. Başlangıç dönemlerinde, yani 1987 Brundtland Raporundan hemen sonra gelen anlayış daha çok sürdürülebilir turizmin teorik olarak akademik literatürde tartışıldığı, felsefesinin yapıldığı dönem olarak kabul edilebilir. Elbette teorik olarak bu kavramı araştırmanın ve çalışmanın bilimsel katkıları olmuştur. Ancak sanki hiçbir zaman başarı elde edilemeyecek bir süreç gibi algılanmasına da sebep olmuştur.

Bu çalışmanın temel amacı bu yanlış algıları bir parça düzeltmeye çalışmaktır. Bu amaca erişmek için sürdürülebilir turizm anlayışına büyük ölçüde uygun bir şekilde yönetilen "Chumbe" adası örneği üzerinde durulacaktır. Alanda yerinde gözlem ve derinlemesine mülakat yöntemleri ile veriler toplanmıştır. Çalışmada veriler tartışılarak sürdürülebilir turizm uygulamalarına dönük örnekler sunulmuş ve Türkiye açısından öneriler geliştirilmiştir.

2. Kavramsal Çerçeve

Sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kalkınma kavramının tüm dünyada gündeme gelmesi ile birlikte kavramlaşmıştır. Kavramın ana belirleyicisi olan sürdürülebilirlik kavramının ormandan kereste elde etmenin sürdürülebilir yollarını bulmak adına yirminci yüzyılın başlarında kullanıldığı belirtilmektedir (Gössling, Hall & Weaver, 2009). Spindler'a (2013) göre kavram on sekizinci yüzyılda Almancada orman endüstrisinin bir ilkesi olarak kullanılmış. Bu düşüncenin ortaya çıkışının ortaçağa, daha da ötesi eski Yunan dönemine kadar gittiği belirtilmektedir (Bozloğan, 2005).

Önceleri teorik anlamda tartışması yapılan sürdürülebilir turizm kavramının uygulama yolları araştırılmıştır ve göstergeler yolu ile uygulanması önerilmiştir. Esasen sürdürülebilirliğin göstergesi, ana kavram olan sürdürülebilir gelişme hedeflerinin çıktılarıdır. Sürdürülebilir turizmi yönetim felsefesi olarak benimseyen karar vericiler turistik alanların gelişimini göstergeler vasıtası ile takip ettikleri takdirde arzu edilmeyen sonuçları önleyebilecekleri belirtilmiştir. Göstergeler sürdürülebilirlikle ilgili konularda mevcut durumları ortaya koyabilmek, problemleri önceden kestirebilmek, faaliyetleri takip edebilmek için geliştirilen araçlar şeklinde tanımlanmıştır (Gürer, 2009: 11). Sürdürülebilir turizm göstergeleri de benzer şekilde turizmin sürdürülebilir gelişimini sağlamak için yardımcı olmaktadırlar. Sürdürülebilir turizmin uygulanma yollarını kolaylaştıran araçlar olarak da değerlendirilebilir. Göstergelerin ne olacağının belirlenmesi ve sürdürülebilir turizme katkıları tartışmalıdır. Sürdürülebilir turizmin uygulamada neredeyse imkânsız olduğu fikrini bir parça değiştirmiş çözümlerdendir. Uygulamasının zor olduğuna dair anlayış 1990'lı yıllarda ciddi bir şekilde gündem haline gelmiştir. Jafari ve Wall (1994: 668) bu hususta bilimsel tartışmalarda sıklıkla sorulan bir soru olan "Sürdürülebilir turizm mümkün mü?" sorusuna ilginç bir şekilde "Evet, eğer turistler evlerinde kalırlarsa" şeklinde cevap verildiğini belirtmektedir. Tarihsel gelişim süreci içerisinde sürdürülebilir turizmin güçlüğüne vurgu yapılarak kitle turizmine taban tabana zıt bir anlayışı olduğu belirtilmiştir (Swarbrooke, 1999: 9). Benzer yaklaşımlar sürdürülebilir turizmin uygulamadan uzak bir anlayış olarak o dönemlerde algılandığını göstermektedir. Garrod ve Fyall (1998) bu sorundan hareketle sürdürülebilir turizmin yeterince tanımlandığını, artık başarılı uygulamaların düşünülmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Aradan geçen onca yıla karşın McCool (2016: 14), sürdürülebilir turizmin değişen anlamını tartışırken yapılan betimlemelerde "gerçekçi olmayan, belirsiz anlam içeren, topal ördek, mit" gibi ifadelerin kullanıldığını ortaya koymaktadır. Betimlemelerde de sürdürülebilir turizmin uygulamadan uzak olduğu vurgusu dikkati çekmektedir. Diğer taraftan birçok çalışmada, sürdürülebilir turizmin teorik olarak tartışıldığı ancak uygulamada ciddi güçlüklerinin olduğu da vurgulanmakta ve sürdürülebilir turizmin; ilkeleri, amaçları, hedefleri, diğer turizm türleri ile kıyaslamaları, sürdürülebilir turizme uygun düşen turizm türleri, göstergeleri, faydaları, güçlükleri bu çalışmalarda tartışılmaktadır (Garrod & Fyall, 1998; Demir & Çevirgen, 2006; Weaver, 2006; Gössling, Hall & Weaver, 2009; Kınacı, Pehlivan & Seyhan, 2011; Bramwell, 2015; Türkay & Çalık, 2019). Literatürde bu denli teorik çalışmanın oluşu ve kimi zaman bilim insanlarının kavramın uygulama olanaklarının zor olduğunu vurgulaması sürdürülebilir turizm uygulamalarına olan motivasyonu olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin Sharpley (2000) sürdürülebilir turizmin bağlı olduğu sürdürülebilir gelişme ilkelerinin turizmin özel bir bağlamına aktarılamayacağını söylemiştir. Delgado ve Palomeque (2012) tarafından sürdürülebilir turizm uygulamalarının değişen zamana ayak uydurmasının gerekliliği, en büyük güçlük olarak belirtilmiştir. Bu çalışmada sürdürülebilir turizmin bir hedef olmaktan ziyade bir süreç veya yol olduğu kabul edilmekle birlikte başarılı uygulamaların her türlü güçlüğe rağmen mümkün olduğu vurgulanmak istenmiştir.

3. Yöntem

Araştırmada yerinde gözlem ve derinlemesine mülakat yöntemleri ile veriler toplanmıştır. Derinlemesine mülakat adadaki tek tesisin pazarlama yöneticisi ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler sürdürülebilir turizmin ana temaları bağlamında bulgularda sunulmuştur.

4. Bulgular

Öncelikle Chumbe adası ile ilgili genel fiziksel bilgiler verildikten sonra sürdürülebilir turizmin üç temel boyutu esas alınarak yapılan gözlemler ve mülakattan elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

4.1. Chumbe Adası Fiziksel Koşulları ve Taşıma Kapasitesi

Chumbe Adası, Tanzanya'nın özerk bir bölgesi ve olan Zanzibar'a ait adalardan bir tanesidir. Zanzibar'ın iki büyük adası olan Pemba ve Unguja ana yerleşim merkezidir. Chumbe ise Unguja'ja daha yakın durumda olan bir adadır. Kıyıdan birkaç kilometre uzaklıkta ve küçük teknelerle ulaşılıyor. Adada taşıma kapasitesi sınırları belirlenmiş ve belirlenen sayının üzerinde bir ziyaretçi kesinlikle kabul edilmiyor. Bu nedenle rezervasyon yapmak gerekiyor. Taşıma kapasitesi sayısal anlamda küçük olduğu için doluluk oranı gerek geceleme, gerekse günübirlik anlamda yüksek. Adada toplam 7 ünite var ve günübirlik en fazla 14 ziyaretçi kabul ediliyor. Bu nedenle kitle turizminden bahsetmek mümkün değil.

Adada toplam 45 çalışan var ve bunların %99 Tanzanya'dan. Üçte ikisinden fazlası ise yerel toplumdan istihdam edilmiş. 1991 ile 1994 yılları arasında yapılan görüşmeler neticesinde Zanzibar yarı-otonom hükümeti tarafından Marina Koruma Alanı (MPA) olarak ilan edilmiş. Koruma sorumluluğu ise Chumbe Adası Mercan Koruma Limited (CHIKOP-Chumbe Island Coral Park Limited) olarak bilinen kuruluşa verilmiş. Ekoturizm sahası olarak 1998 yılından bu tarafa faaliyetleri bu kuruluş tarafından yönetilen ve finansmanını kendi kendine karşılayan bir Marina Koruma Alanıdır (Chumbeislans, 2022).

Üniteler bungalov tarzında inşa edilmiş ve yerel mimariyi yansıtıyor. Bungalovların inşasında ağaç, hindistan cevizi yaprağı ve lifleri gibi doğal materyaller kullanılmış. Bağlama tekniği ile direkler ve sırıklar bir araya getirilmiş. Plastik malzeme neredeyse hiç kullanılmamış, beton ve demir malzeme ise oldukça sınırlı olarak kullanılmış. Her bir ünite bağımsız olarak kendi enerjisini üretiyor ve kendi kullanma suyunu yağmurlardan topluyor. Dolayısıyla dışarıdan elektrik ve su ihtiyacı yok. Ana

adadan sadece içme suyu temin ediliyor. Ayrıca klozetler kullanılırken de altta atıklar depoya biriktiriliyor ve toprak kullanılarak atıkların üstü kapatılıyor. Depolar dolduğunda ormana gübre olarak boşaltılıyor. Banyolarda organik sabunlar ve doğada çabuk çözülen tuvalet kâğıtları kullanılıyor. Yürüyüş yolları patikadan ve her hangi bir yol inşası mevcut değil. Bir tane yönetim merkezi, eski bir gözetleme kulesi ve ünitelerden oluşan oldukça sınırlı yapıda bina mevcut. Tesise ait olan yönetim merkezi ve üniteler doğal yapı malzemelerinden yapılmış. Ünitelerde klima yok, ancak havalandırma sistemi akıllıca inşa edilerek serinlik sağlanmış.

4.2. Çevresel Sürdürülebilirlik

Chumbe adası nispeten küçük sayılabilecek bir ada. Mercan kayalıkları, temiz sahili ve kendine ait ormanı ile çevresel değerleri yüksek sayılabilecek noktadadır. Adada çevresel sürdürülebilirlik konusu en önde gelen anlayış olarak değerlendirilmiş. Yüksek düzeyde kâr anlayışından önce adanın doğal kaynaklarının korunması esas alınmış. Yerel yönetimle uyum içerisinde kullanımla ilgili bir takım düzenlemeler getirilmiş. Adanın etrafında balıkçılık aktiviteleri yasaklanmış. Bu yasakla amaçlanan hem balık çeşitliliğinin korunması hem de mercan kayalıklarının zarar görmesinin engellenmesi. Tesis yöneticisinin ifadesine göre başlangıçta yerel balıkçılar tepki gösterse de zamanla kurallara uymak durumunda kalmışlar. Ayrıca adada tesisin dışında yerleşim yeri yok. Adanın ormanı ve sahili doğal olarak korunuyor. Ormanda ada için çok değerli olarak kabul edilen Mangrov ağaçları da var. Adaya gelen ziyaretçiler rehberler eşliğinde orman gezisi de yapıyorlar. Tam anlamıyla bir ziyaretçi yönetimin olduğu söylenebilir. Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak adına eğitime önem veriliyor. Adada ana aktivite olarak, orman gezisi, şnorkelle dalma, yüzme gibi olanaklar söz konusu. Orman gezileri, şnorkelle dalma rehber eşliğinde yapılıyor ve öncesinde ziyaretçilere kurallarla ilgili kısa eğitim veriliyor. Örneğin orman gezisinde bitkiler ve ağaçlar tanıtılırken bağımsız hareket edilerek bitki örtüsüne zarar verilmesi engelleniyor. Denizde ise rehberler, özellikle balıklara ve mercan kayalıklarına dokunulmaması gerektiğini vurguluyor.

4.3. Ekonomik Sürdürülebilirlik

Adaya günübirlik gezi yapmanın ve konaklamanın karşılığında ziyaretçilerden belli bir ücret alınıyor. Bu ücret tesis çalışanlarının maaş ödemesinde, işletme maliyetlerinde kullanılıyor. Zaten çok büyük maliyetleri olan bir tesis değil. Elektrik ve suyunu kendisi üretiyor. Belli ölçülerde bakım maliyetleri elbette söz konusu. Ancak mevcut kullanım seviyesi ile ekonomik sorunlar hallediliyor.

4.4. Sosyal Sürdürülebilirlik

Esasen adada yerleşim olmadığı için yerel halkla çok fazla etkileşim yok. Ancak ziyaretçiler ana adada konaklayan turistler olabiliyorlar. Belli bir düzeyde etkileşim bu nedenle söz konusu. Çalışanları önemli bir kesimi yerli halktan oluşuyor. Orman rehberleri, tekneleri kullananlar ve ünitelerin bakımlarını yapanlar yerel halktan oluşuyor. Ada gezisi esnasında özellikle adaya ait bitkiler ve ağaçlar tanıtılırken, yerel halkın yaşamlarında sağlık, temizlik gibi ihtiyaçlarını bitkilerden yararlanarak nasıl giderdiklerini açıklayarak yerel kültür hakkında da bilgi veriyorlar. Eğitime büyük önem veriliyor. Kimi zaman çocuklara deniz yaşamı ile ilgili eğitimler veriliyor. Çalışanlar da öncelikle eğitime tabi tutuluyor. Tesisin merkezinde deniz canlıları ve denizdeki biyolojik çeşitlilik hakkında eğitimlerde kullanılmak üzere değerlendirdikleri küçük bir kütüphane bulunuyor.

5. Sonuç ve Öneriler

Sürdürülebilir turizm bir hedeften çok süreci ilgilendiren ve büyük ölçüde karar verme mekanizmalarına sorumluluk yükleyen ancak turizmle ilgili tüm paydaşların da dâhil edilmesini gerektiren bütüncül bir yönetim anlayışıdır. Bilimsel literatürde teorik düzeyde 1990'lı yıllardan bu

tarafa yoğun bir şekilde çalışılmış, konunun karmaşık ve uygulaması oldukça güç olan bir süreç olduğu vurgulanmıştır. Bu çalışmaların yoğunluğu, çoğu zaman sürdürülebilir turizmle ilgili önlemlerin alınması ve uygulamaların yapılmasında motivasyonu düşürebilmektedir. Bu çalışmada sürdürülebilir turizm uygulamalarını oldukça ideal bir biçimde gerçekleştiren Chumbe Adası ile ilgili gözlemler ve mülakat sonuçları değerlendirilmiştir. Gerekli kararlılık ve yönetim desteği alındığı takdirde turistik destinasyonların sürdürülebilir turizm felsefesine uygun bir biçimde yönetilebileceği somut bir örnek üzerinden gösterilmiştir. Dünya üzerinde diğer turistik alanların da bu örnekten alabileceği dersler söz konusudur. Burada 1980'lerden bu yana turizm alanında hızlı bir şekilde gelişen Türkiye adına bazı çıkarımlar ve öneriler sunulmuştur. Çıkarımlar:

- Türkiye'de turizmin ekonomik çıktısı önemsenmiş, başlangıçta yatak sayısı ve tesis sayılarını arttırmak adına yatırımlar teşvik edilmiştir. Bunlar yapılırken, doğal, tarihi ve kültürel çevre çok fazla dikkate alınmamıştır.
- Sürdürülebilir turizm anlayışı başlangıçta yanlış anlaşılmış ve turizmin sürdürülebilirliği sürdürülebilir turizme kurban edilmiştir.
- Türkiye'de turizm nedeni ile zamanda ve mekânda yoğunlaşma problemleri yaşanmış, bu sorunun aşılması için turizm hareketlerinin çeşitlendirilmesi ve tüm yıla yayılması hedefleri ortaya konulmuştur. Ancak bu zamana kadar istenilen sonuç elde edilememiştir.

Öneriler:

- Sürdürülebilir turizmle ilgili eyleme geçmek için zaman kaybetmeden doğru önceliklerin belirlenmesi gerekir. Taşıma kapasitesi hassas bölgeler için mutlaka belirlenmeli ve kitlesel kullanımların önüne geçilmelidir. Aynı bölgeler için ziyaretçi yönetimi ve eğitimi ihtiyaca göre uygulanmalıdır.
- Uzun dönemli sağlıklı gelişme hedefleri ortaya konularak kısa dönemli kâr amaçlarının neden olduğu kaynak tahribatının önüne geçilmelidir.
- Gerek kırsal turizm, gerekse de kentsel turizm olanaklarının ve kaynaklarının çok değerli olduğu akılda tutularak, birincil amaç olarak bu kaynakların korunması geliştirilmesi gerekliliği unutulmamalıdır.
- Turizm tanıtım ve pazarlama çalışmalarında destinasyonların temel stratejisi olan "Ucuzluk" anlayışından uluslararası düzeyde vaz geçilmeli, nitelikli turist kitleleri hedeflenerek koruma/kullanma dengesi esas alınmalıdır.
- Sürdürülebilir turizm esasen sürdürülebilir kalkınma anlayışında bağımsız olarak yürütülmesi güç bir olgudur. Buradan hareketler kalkınmanın bütün aşamaları sürdürülebilir ilkeler doğrultusunda yerine getirilmeli, sürdürülebilir turizm de bu kalkınmanın bir parçası haline dönüştürülmelidir.

Sharpley (2000) turizmin emperyalist bir karakteri olduğunu ve içsel uygulamalarla sürdürülebilir bir turizme ulaşmanın mümkün olmadığını belirtmiştir. Elbette turizm özellikle Türkiye'de büyük ölçüde yabancı ziyaretçilerin tercihleri üzerine teşkilatlanmış, adeta onların talepleri doğrultusunda şekillenmiş bir endüstri görünümündedir. Bu durum turizmin gelişiminde sürdürülebilirlik ilkelerinin uygulanamayacağı gibi bir ön kabulü haklı çıkarmaz. Doğru planlama, öncelikli sektörlerin doğru belirlenmesi ve fayda/maliyet hesaplarının bilimsel olarak yapılarak sürdürülebilir turizm uygulamalarının samimiyetle ele alınması kaynakların korunmasını büyük ölçüde sağlayabilir. Diğer taraftan Lane (2018) sürdürülebilir turizmle ilgili akademik çalışmalar gelecekte yapılsa bile; bu akademik çalışmaların sürdürülebilir turizm uygulamalarına katkı sağlayacağını kesin bir şekilde söylemenin mümkün olmadığını belirtmektedir. Bu önermeyi, akademik çalışmaların uygulamaya kısmen de olsa katkı sağlayacağı şeklinde yorumlamak da mümkündür. Bu tür çalışmaların en azından sahada faaliyet gösteren ve karar verme mekanizmasında olanlara motivasyon kaynağı olması beklenmektedir.

Kaynakça

Bozlağan, R. (2005). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı, Journal of Social Policy Conferences, 0 (50), 1011-1028.

Bramwell, B. (2015). Theoretical activity in sustainable tourism research, Annals of Tourism Research, 54, 204-218.

Chumbeislans (2022). Chumbeislans, About Chumbe Sekmesinden, Proje Tarihi Kısmı, erişim tarihi:15.10.2022, https://chumbeisland.com/about-chumbe/project-history/

Delgado, A. T. & Palomeque, F. L. (2012). The growth and spread of the concept of sustainable tourism: The contribution of the institutional initiatives to tourism policy, Tourim Management Perspectives, 4, 1-10.

Demir, C. & Çevirgen, A. (2006). Turizm ve Çevre Yönetimi, Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı, Ankara: Nobel.

Garrod, B. & Fyall, A. (1998). Beyond the rhetoric of sustainable tourism?, Tourism Management, 19 (3), 199-212.

Gössling, S., Hall, C. M. & Weaver, D. (2009). Sustainable Tourism Features, Perspectives on Systems, Restructuring and Innovations, New Yor, London: Routledge.

Gürer, N. (2009). Dağlık Alanların Kalkınmasında Turizmin Katkısı: Erzurum, Erzincan, Bayburt Bölgesi Örnek Alanı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Jafari, J. & Wall, G. (1994). Sustainable Tourism, Annals of Tourism Research, 21 (3), 667-669.

Kınacı, B., Pehlivan, N. A. & Seyhan, G. (2011). Turizm ve Çevre (Çevre Koruma), Ankara: Pege Akademi.

Lane, B. (2018). Will sustainable tourism research be sustainable in the future? An opinion piece, Tourism Management Perspectives, 25, 161-164.

McCool, S. F. (2016). The Changing Meanings of Sustainable Tourism, Stephen F. McCool & Keith Bosak (Eds.), Reframing Sustainable Tourism içinde (s. 13-32), New York: Springer.

Sharpley, R. (2000). Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide, Journal of Sustainable Tourism, 8 (1), 1-19.

Spindler, E. A. (2013). The History of Sustainability, The Origins and Effect of a Popular Concept, Ian Jenkins & Roland Schröder (Eds.), Sustainability in Tourism: A Multudisciplinary Approach, içinde (9-32), Switzerland, Germany: Springer Gabler.

Svarbrooke, J. (1999). Sustainable Tourism Management, New York: Cabi Publishing.

Türkay, O. & Çalık, İ. (2019). Sürdürülebilir Turizm: Gösterge Geliştirme ve Ölçme Yaklaşımı, Ankara: Detay Yayıncılık.

Weaver, D. (2006). Sustainable Tourism: Theory and Practice, Amsterdam: Elsevier Butterworth Henemann.

Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi
International Rural Tourism and Development Journal
E-ISSN: 2602-4462 6(1) 2022

Doğanşar İlçesi Ekoturizm Faaliyetlerinin Kırsal Turizm Bağlamında İncelenmesi

Abdurrahman DİNÇ[1] Serap ARI[2]

[1,2] Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm Rehberliği /Ekoturizm Rehberliği ABD, Konya, Türkiye

*Corresponding author e-mail: a.dinc@erbakan.edu.tr
ORCID: 0000-0002-7539-6084
Received:14.01.2022 Accepted:20.06.2022

Özet

Kitle turizmi olarak adlandırılan kıyı turizminde, insanların doyum noktasına ulaşması alternatif turizm türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Son dönemde önemi artan alternatif turizm türü özellikle kırsal alanlarda yapılan ekoturizmdir. Ekoturizm; doğayı ve çevreyi korumayı temel alan, kırsal kesimdeki yerel halkın yaşam biçimini, kültürünü ve gelenek – göreneklerini öğrenmeyi sağlayan ve aynı zamanda yöre halkına ekonomik katkıda bulunan sürdürülebilir bir turizm çeşididir. Ekoturizm ve kırsal turizm ülke ekonomisinin canlanması, kalkınması ve ülkenin uluslar arası alanda reklam ve tanıtımının yapılması konusunda büyük önem arz etmektedir.
Çalışmada nitel yaklaşımlarda doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yolla kırsal alanlarda yapılabilecek ekoturizm faaliyetleri kavramsal olarak analiz edilmiştir. Kırsal alanlarda ekoturizmin gelişmesi yapılacak olan ekoturizm faaliyetlerinin çeşitliliği o bölge ve yöre halkı için oldukça önemlidir. Çalışmada, zengin bir tarihi mirasa sahip olan Sivas ili Doğanşar ilçesinin kaynakları ve değerleri bakımından zenginlik gösterdiği, ekoturizme uygun bir potansiyelinin olduğu belirlenmiştir. Çalışma sonunda ise kırsal alanlarda farklı ekoturizm faaliyetlerinin yapılabilirliği ve yöreye katkılarından bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Ekoturizm, Kültür, Doğa, Doğanşar ilçesi, Sivas*

Investigation of Ecotourism Activities in Doğansar District in the Context of Rural Tourism

Abstract

In coastal tourism, which is called mass tourism, reaching the saturation point of people has led to the emergence of alternative tourism types. The alternative tourism type, which has increased in importance recently, is ecotourism, especially in rural areas. Ecotourism; It is a sustainable type of tourism that is based on protecting nature and the environment, provides learning about the lifestyle, culture and traditions of the local people in the countryside, and also contributes economically to the local people. Ecotourism and rural tourism are of great importance for the revival and development of the country's economy and the promotion and promotion of the country in the international arena.
In the study, document analysis method was used in qualitative approaches. In this way, ecotourism activities that can be done in rural areas are analyzed conceptually. The diversity of ecotourism activities to be developed in rural areas is very important for that region and local people. In the study, it was determined that Doğanşar district of Sivas province, which has a rich historical heritage, shows richness in terms of resources and values and has a potential suitable for ecotourism. At the end of the study, the feasibility of different ecotourism activities in rural areas and their contribution to the region are mentioned.

Key words: *Ecotourism, Culture, Nature, Doğanşar district, Sivas*

1. Giriş

İnsanlar yüzyıllar boyunca doğal alanlardan esinlenmiş ve gün geçtikçe doğa turizmini daha fazla tercih etmeye başlamıştır. Kentleşmenin yaygınlaşması ile yaşam koşullarının zorlaşması kent ortamında yaşayan insanları doğal alanlara yönelik turizme teşvik etmiştir. Turizmin; kültürel ve doğal alanların korunması, yaşatılması, tanıtılması ve değerlendirilmesinde rolü büyüktür. Ülkemiz turizm bakımından kültürel, doğal, tarihi ve coğrafi özellikleri açısından büyük bir potansiyele sahiptir. (Yıldırım ve Koçan, 2008).

Ekoturizm sürdürülebilir turizm türlerinden birisidir. Sürdürülebilir turizm doğal, tarihi, sosyal ve kültürel değerlerin korunup gelecek nesillerinde yararlanmasını sağlamak amacıyla çekiciliklerin sürekli olabilmesi için gerçekleştirilen bilinçli turizmdir. (Sungur 2012). Sürdürülebilir turizmin temel amacı doğal ve insan yapımı kaynakların en uzun süreli kullanımı, yerleşim alanlarının dokusunun korunması ve sosyal kalıtımın sağlanmasıdır. (Demir ve Çevirgen, 2006). Ekoturizm kavram olarak ilk kez 1978 yılında kullanılmıştır. Ekoturizm ile ilgili birçok tanım yapılmış olsa da en geçerli tanım; doğaya ve çevreye zarar vermeyen, yerel halkın refahını gözeten, kültürü koruyan doğal alanlara karşı seyahat olmuştur. (Erdoğan, 2003; Yücel, 2002). Diğer bir ifade ile ekoturizm; çevre üzerinde en az etki bırakacak şekilde yaban hayatı ve köy hayatı olgusunu inceleme, gözleme ve yaşama gibi özel amaçlar ile doğal alanlara yapılan turizm çeşidi olarak ifade edilmiştir.

Yapılan tanımlara göre ekoturizm faaliyetleri şu şekildedir: Yayla turizmi, dağcılık, foto safari, kuş gözlemciliği, yaban hayat gözlemciliği, kamp karavan turizmi, sportif olta balıkçılığı, bisiklet, atlı doğa yürüyüşü vb gibi. (Zorlu,2014). Bu gibi faaliyetleri kapsayan ekoturizm yöre halkına ekonomik katkı sağlamasının yanında ekonomide çeşitlilik yaratarak doğrudan ve dolaylı olarak yöre halkına yeni iş olanakları sağlamaktadır. Ekoturizmden elde edilen gelirler kültürel ve doğal kaynakların korunması bakımından maddi olanak sağlamaktadır. (Tisdel, 1996).

Ekoturizm uygulamaları için doğal ve kültürel varlıkları için de barındıran kırsal alanlar tercih edilmektedir. Bu alanlar özellikle ekoturistler tarafından ziyaret edilmektedir. (Briedenhann ve Wickens, 2004; Frochot, 2005). Ekoturizm faaliyetleri açısından kırsal alanlardaki doğal ve kültürel değerlerin belirlenmesi ve sürdürülebilir olması önem taşımaktadır. Bu çalışmada köklü bir geçmişe sahip olan doğal, kültürel ve tarihi zenginlikleri içinde barındıran Doğanşar ilçesi çalışma alanı olarak seçilmiştir. Doğanşar ilçesinin ekoturizm değerleri ortaya konulmuş, yörenin turizme kazandırılması, yöre halkının ekonomik açıdan kalkınması ve doğal-kültürel tahribatın engellenmesi için önerilerde bulunulmuştur.

2. Materyal ve Yöntem

Materyal

Araştırma alanı olarak Sivas ili,Doğanşar ilçesi seçilmiştir. Doğanşar ilçesine ait 26 köy ve 6 mahalle araştırma kapsamında ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Yöntem

Araştırmada verilerin toplanmasında, nitel veri toplama yöntemleri içerisinde olan kaynak taraması ile veriler elde edilmiştir. Bu kapsamda, konu ile ilgili yabancı ve yerli tez, makale, master planları ve araştırmalar incelenmiştir. Ekoturizm, kırsal turizm ve Doğanşar ilçesi ile ilgi kaynak taraması yapılmıştır. Ayrıca çalışma alanında temsilcilerle görüşülerek bilgi toplanmıştır. Verilerin elde edilmesi ile birlikte, araştırma sorusu neticesinde ortaya çıkan bulguların ayrıştırması yapılmış, ekoturizmin yeni bir destinasyon için neden gerekli olduğuna ilişkin veriler sunularak, nitel verilerden elde edilen bilgilerle desteklenmiştir.

3. Bulgular

Çalışma Alanının Yeri ve Sınırları

Çalışma alanı olarak Sivas ili Doğanşar ilçesi seçilmiştir. Doğanşar ilçesi coğrafi konum itibari ile İç Anadolu Bölgesi'nin kuzey doğusunda Karadeniz ile İç Anadolu Bölgesi arasında yer alır. İlçe, Sivas ilinin kuzeyinde bulunur. Kuzey'de Tokat ili Reşadiye ve Sivas ili Koyulhisar ilçeleriyle, Doğu'da Hafik ve Zara ilçeleri ile Batı'da Reşadiye ve Tokat'ın Almus ilçesi ile Güney'de ise Hafik ilçesi ile sınırdır. (www.ilimiz.net).

Tarihçe

Doğanşar ilçesi Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden birisidir. Doğanşar'ın tarihi adı İpsile'dir. İpsile ismini Bizanslılardan alan ilçe daha sonra sırasıyla Danişmentliler, Anadolu Selçuklu Devleti, Eretna Beyliği ve Kadı Burhaneddin'in yönetimine girmiştir. Doğanşar 1399'da Osmanlılar tarafından fethedilmiş, Timur istilasıyla tekrar elden çıkmış, 1424 yılında tekrar Osmanlıların eline geçmiştir. 19. yüzyılın son çeyreğine kadar Tokat'a bağlı olan ilçe 1870 yılında Sivas'a bağlanmıştır.1872'de Hafik ilçe olunca, Hafik'e bağlanan Doğanşar; 1906'da Reşadiye'ye sonra tekrar Hafik'e bağlanmıştır. 1970'lere kadar teşkilatlı nahiye olan Doğanşar, 9 Mayıs 1990 tarihinde ilçe olmuştur. İlçenin bazı bölgelerinde kale kalıntıları bulunmakta, bu kalıntılarda yapılan kazılarda gümüş paralar ile çeşitli kabilelere ait savaş aletleri bulunmuştur. Doğanşar'ın çevresinde Kozlu Kalesi, Okçulu Kalesi, Çirmiş Kalesi ve Asar Kalesi gibi kaleler bulunmaktadır. Doğanşar'ın doğusunda kalan Karakaya Kanyonu'nda ise Romalılara ait paralar ve çeşitli ok uçları bulunmuştur. Ayrıca Karakaya Kanyonu'nda ki taşlarda bazı figürler bulunmakta, tam tepedeki taşta ise yönleri doğuya bakan iki tane taşa oyulmuş ve koltuk biçimi verilmiş oyuklar bulunmaktadır. Bir ucunda Bakırlı tepesi diğer ucunda Haştaş tepesi vardır.

Çalışma Alanının Coğrafi Özellikleri

Konumu ve Yeryüzü Şekilleri

Doğanşar, İç Anadolu Bölgesi'nin kuzeydoğusunda; Karadeniz ile İç Anadolu Bölgesi arasında yer alır. Doğanşar, 40-41° kuzey paralelleri ile 37-38° doğu meridyenleri arasında kalmaktadır. İl merkezine 98 km mesafede bulunan Doğanşar'ın yüzölçümü 565 km²dir.
Doğanşar ilçesi çoğunlukla dağlık bir araziye sahiptir. Topraklarının yarısından fazlasını 1500-2000 m arasında olan saha teşkil etmektedir. Tekeli Dağı ile Asmalı Dağ ve Doğanşar ile Kösedağ'ın uzantısı olan Kabaçam dağ silsilesi arasında derin vadiler mevcuttur. Yine Yeşilırmak'ı besleyen küçük dereler bazı vadileri teşkil etmektedir.

Dağları ve Yaylaları

Dağları: Doğanşar'ın batısında yer alan Tekeli Dağ (2624 m), Asmalı Dağ (2406 m) ve Dumanlı Dağ'a (2170 m) karşılık doğusunda Tozanlı Irmağı (Yeşilırmak) ile Kelkit Nehri arasında uzanan Kabaçam dağ silsilesi bulunmaktadır. Diğer dağ ve tepelikler ise şunlardır: Karabacak (2385 m), Timininçal (2252 m), Karlıkçalı (2201 m), Toroluk Tepesi (1992) m), Çaltepe (1983 m), Cıbıl (1940 m), Bakırlıbeli (1567 m), Cücü Tepesi (1447 m), Tavşantepesi (1455 m) ve Taşlıktepe (1460 m).
Yaylaları: Doğanşar ilçesinde 30'a yakın yayla vardır. En önemli yaylaları Armutlu, Subeyad, Koz, Körselik, Karanlıkdere ve Aslan Çimeni Yaylaları'dır.

Akarsuları ve Gölleri

Akarsuları: Yörenin en önemli akarsuyu Yeşilırmak'ın ana kolu olan Tozanlı Irmağı'dır. Tozanlı Irmağı Köse Dağı'nın batı tarafından doğar. Şerefiye'yi geçtikten sonra derin bir vadide akarak

Doğanşar önlerinden geçip Kelkit'le birleşerek asıl Yeşilırmak'ı oluştururlar. Tozanlı Irmağı'na Hafik taraflarında Abaş Irmağı adı verilmektedir. Doğanşar topraklarından geçerken Dipsizgöl, Göl ve Tekeliiçi çaylarıyla Tozanlı Çayı'nın da sularını alır.
Gölleri: Doğanşar'ın muhtelif yerlerinde göller bulunmaktadır. Ancak, bunlar önemli büyüklükte değillerdir. Yörenin en önemli gölleri Dipsizgöl ile Sülükgölü'dür.
Dipsizgöl: Küçük bir göldür. Derinliğinin bilinmemesi sebebiyle bu ismi almıştır. Göl çukur bir yerde olmasına rağmen su seviyesi pek yükselmez. Çünkü sularının fazlası bulduğu bir yolla Doğanşar karayolu ve etraftaki arazinin altından geçerek birkaç yüz metre mesafedeki dereye akmakta ve aktığı yerde bir şelaleyi oluşturmaktadır.
Sülükgölü: Bu göl de küçük bir göldür. Gölün özelliği, içinde yer alan sülüklerin bazı hastalıkların tedavisinde kullanılmasıdır.

Bitki Örtüsü

Bitki örtüsünü, Sivas ve çevresine göre daha zengin olan ormanlar ve bozkır oluşturmaktadır. Doğanşar'ın hemen her tarafında çam, gürgen, yabani fındık, meşe, karaağaç, dağkavağı, ahlat, ekşi elma, ıhlamur, kumrut, öküzgötü, paltakotu, havgidi, mamuk eriği, domuz eriği, tavşanelması, çetirez, daraklık, kurtbağrı ağaçlarına rastlamak mümkündür.
Bozkırda hakim bitki topluluklarının başında keven gelmektedir. Keven, toprağın bekçisidir. Erozyonu önleyerek bozkırın sürekli yeşil kalmasını sağlar. Doğanşar yöresinde kendiliğinden yetişen diğer bitkiler ise kövrek otları, diken çeşitleri, yabani yoncalar, sığın, kekik, madımak, yemlik, evelik, kuzukulağı, kömeç, karga bıdığı, sahlep, çayırsoğanı, devetabanı, buğdeyik, kıskınuk, üçgül, gırzancuk, yavşanotu, çiriş, ısırgan, gelin parmağı, kabalak(http://dogansardernegi.com/)

Doğanşar İlçesini Ekoturizm Ve Kırsal Faaliyetleri

Yapılan araştırmada Doğanşar ilçesinin doğal ve kültürel görülmeye değer güzellikleri, şelalesi, kanyonu, mağaraları, Ulu Cami, Kale Cami, Uzunbelen Hubyar Türbesi gibi kültürel güzellikleri incelenmiş ve ekoturizm bakımından önemi belirtilmeye çalışılmıştır.
Doğanşar ilçesinde ekoturizm ile ilgili yapılabilecek faaliyetler aşağıda sıralanmıştır:

Foto Safari; İlçe ve köyleri, Dipsiz göl, Dipsiz göl şelalesi, Ulu Cami ve çevresi gelen ekoturistler için fotoğraf çekmeye değer yerlerdir.

Resim: Dipsizgöl

Resim: Dipsizgöl Şelalesi

Botanik Turizm; Doğanşar iklimi Sivas'a göre farklılık gösterir. Bundan dolayı geniş bir bitki zenginliğine sahiptir. 3 binin üzerinde bitki olduğu gözlemlenmiştir (Karaman,2009).
Doğa Yürüyüşü; Dipsiz göl ve çevresi, Doğanşar köyleri hafif ve orta düzeyde yürüyüş severler için uygun rotalardır.
Sportif Olta Balıkçılığı; Hobi olarak olta balıkçılığı yapılmaktadır. Göl ve Tekeli İçi çayında farklı türde balıkları görmek mümkündür.
İnanç Turizmi; Bu kapsamında türbeler ve camiler ziyaret edilmektedir. Doğanşar ilçesinde bulunan Uzunbelen Huybar Türbesi Doğanşar ilçesinde en çok ziyaret edilen destinasyondur.
Yayla Turizmi; Doğanşar ilçesinde 30'a yakın yayla vardır. En önemli yaylaları Armutlu, Subeyad, Koz, Körselik, Karanlıkdere, Tikenli ve Aslan Çimeni Yaylaları'dır.

Resim; Tikenli Yaylası

Resim; Süt otu

Kanyon Turizmi; Kanyonlar, yürüyüş severler için önemli destinasyonlardır. Doğanşar'da bulunan Karakaya Kanyonu turizm açışından oldukça elverişlidir.
Dağcılık ve Tırmanış; Tekeli dağı (2624 m), Asmalı dağı (2406 m) ve Dumanlı dağı (2170 m) dağcılık faaliyetleri için önemli konumdadır.
Bisiklet Turizmi; Dipsiz gölün topografik özellikleri ve ilçe konumu bisiklet turizmi için uygundur.
Mağara Turizmi; Yavşancık ve Aslantaş tarafında irili ufaklı 20'ye yakın mağara vardır. Ayrıca Çal dağının zirvesine yakın noktada Karadeliği olarak adlandırılan mağara vardır.
Gastronomi Turizmi; Yemek kültürü bakımından zengin olan ilçede yöresel yemekler; Kül çöreği, Kömbe, Kete, Bal helvası, Madımak yemeği ve Çirli et yemeğidir.

Resim: Madımak Yemeği

Resim: Kül Çöreği

Kültür Turizmi; Kültür turizmi yönünden ilçede ziyaret edilecek yerler: Ulu Cami ve Kale Cami'dir
Kelebek Gözlemciliği; Doğanşar ilçesinde yapılan araştırmada 19 çeşit kelebek türüne rastlanmıştır.(Mavuş-Okyar 2014).
Mantar Toplama; Mantar toplama ülkemizde hemen hemen her yörede yapılan ekoturizm faaliyetidir. Kuzu göbeği, kültür mantarı Doğanşar ilçesinde sıklıkla görülen mantar türleridir.
Kamp ve Karavan Turizmi; Dipsiz göl ve çevresi, Cacek mesire günübirlik ve daha uzun süre kamp severler için uygundur.
Atlı Doğa Yürüyüşü; İlçe merkezi ve köyleri atlı doğa yürüyüşü için uygundur.
Yamaç Paraşütü; Doğanşar bakırlı tepesinde yapılan yamaç paraşütü son dönemde en çok yapılan turizm faaliyetlerindendir.
Festival Turizmi; Her yıl köylerde bal festivali, keşkek festivali, geleneksel güreşler ve köy şenlikleri düzenlenmektedir. Festivallerde konserler düzenlenmekte gelen misafirlere ikramlarda bulunulmaktadır.(sivaskültürenvanteri.com).

Tablo 1: Ekoturizm Faaliyet Alanları.

Ekoturizm	Ekoturizm Faaliyet Alanı
Foto Safari	Dipsizgöl, Dipsizgöl Şelalesi, Karlık, Karasak, Ulu Cami, Haştaş tepesi ve Köyler
Botanik Turizmi	Yanık Çam Ormanı, Tozanlı Vadisi, Haştaş tepesi
Doğa Yürüyüşü	Dipsizgöl ve köyler (Alan köyü)
Sportif Olta Balıkçılığı	Dipsizgöl, Tozanlı ırmağı, Tekeliiçi Çayı
İnanç Turizmi	Ulu Cami,Kale Cami,
Yayla Turizmi	Armutlu, Subeyad, Koz, Körselik, Karanlıkdere ve Aslan Çimeni Yaylalarıdır.
Kanyon Turizmi	Karakaya Kanyonu
Dağcılık ve Tırmanış	Tekeli Dağı, Asmalı Dağı, Dumanlı Dağ, Eğribel Dağı
Bisiklet Turizmi	Dipsizgöl, İlçe merkezi
Mağara Turizmi	Karasak Mağarası
Gastronomi Turizmi	İlçe merkezi ve köyleri
Kelebek Gözlemciliği	Doğanşar
Kültür Turizmi	Ulu Cami,Kale Cami, Uzunbelen Hubyar Türbesi Kozlu Kalesi, Okçulu Kalesi, Çirmiş Kalesi ve Asar Kalesi
Mantar Toplama	Doğanşar ve köyleri
Kamp ve Karavan Turizmi	Dipsiz göl ve çevresi, Cacek mesire alanı
Atlı Doğa Yürüyüşü	Doğanşar ve köyleri
Yamaç Paraşütü	Bakırlı tepesi
Festival Turizmi	Alazlı köyü festivali, Çarpıtan köyü şenlikleri, Geleneksel Ahmet Ayık Karakucak güreşleri ve Bal festivali, Doğanşar keşkek festivali

Tablo 1'de Ekoturizm Etkinlikleri ve yapılacağı faaliyet alanları verilmiştir.

Resim: Doğanşar İlçesi

4. Sonuç ve Öneriler

Doğanşar ilçesi sahip olduğu zengin biyolojik çeşitlilik ve farklı ekosistem tipleriyle, içerdiği endemik türleriyle, manzara güzellikleri ve doğal peyzaj yapısıyla birçok kaynak değerleri bünyesinde barındıran önemli bir ekoturizm destinasyonudur.

Çalışma sahasında doğa yürüyüşü, foto safari, inanç turizmi, kanyon turizmi, dağcılık ve tırmanış, botanik turizmi, kelebek gözlemciliği, yamaç paraşütü, atlı doğa yürüyüşü, yayla turizmi vb. gibi ekoturizm faaliyetleri yapılabilmektedir.

Çalışma sahasında bulunan göller ve şelale, doğal bitki örtüsü doğa turizmini canlandıracak niteliktedir. Yerel yönetimlerle yapılacak çalışmalar sayesinde Doğanşar ilçesi ekoturizme kazandırılacaktır.

Doğanşar ilçesinin sürdürülebilir ekoturizmin geliştirilmesi için öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- Yöreye özgü yerel kimlik değerleri korunmalıdır.
- Doğal ve kültürel ekoturizm değerlerin bütüncül olarak korunması, yaşatılması ve sunulması sağlanmalıdır.
- Doğanşar ilçesinde ekoturizm etkinlikleri kapsamında hizmet sektörüne yeni yatırım alanları yaratılmadır.
- Yerel halk desteklenmelidir.
- Doğanşar İlçe merkezi ve köylerinde bulunan doğal ve kültürel ekoturizm değerleri birbiriyle entegre edilmek koşuluyla geliştirilmeli, ulusal ve uluslararası boyutta tanınabilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Kaynakça

Briedenhann J, Wickens E, 2004.Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas-Vibrantho peorim possible dream Tour. Manag., 25, 71–79. [CrossRef].

Demir C, Çevirgen A, 2006. Ekoturizm Yönetimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, (1. Basım), s.70-71

Erdoğan N, 2003. Çevre ve Ekoturizm, Ankara: Erk Yayınları, s.68.

Karaman, Fikri; Cumhuriyet Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri, II. Cilt, Sh. 79-117, Sivas 2009

Mavuş H T, Okyar Z,2014 Sivas Gündüz Kelebekleri: Türk. entomol. bült., 2014, 4 (4): 211-221 ISSN 2146-975X

Sungur Z, 2012. Sürdürülebilir Ekoturizmin Toplumsal Etkileri: Türkiye'den örnekler, international Conference on eurasıan Economies, s.338.

Tisdel C, 1996. Ecotourism, Economics and the Environment: Observations from China, Journal of Travel Research, Volume:34, Issue:4, p:11-19

Yıldırım T, Koçan N, 2008. Nevşehir Acıgöl Kalderası Kalecitepe ve Acıgöl Mağarlarının Jeoturizm Kapsamında Değerlendirilmesi, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2008, 45 (2): 135-143 ISSN 1018 – 8851.

Zorlu K, 2014. Aksaray, Ihlara Vadisinde Ekoturizm, Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, s.1-25.

Erişim 1 : www.ilimiz.net (Tarih 20.06.2021)

Erişim 2: http://dogansardernegi.com/ (Tarih 20.06.2021)

Erişim 3: https://www.sivaskulturenvanteri.com/sivasta-duzenlenen-festival-ve-senlikler/ (Tarih 20.06.2021)

Videolar; https://www.youtube.com/watch?v=m9xO1KFqfAQ (Tarih 21.06.2021)

Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi
International Rural Tourism and Development Journal
E-ISSN: 2602-4462 6(1) 2022

Spor Turizmi Kapsamında Akarsu Raftingi: Antalya Köprülü Kanyon Milli Park Destinasyonunu Değerlendirme

Murad Alpaslan KASALAK[1,*] Esmahan YALÇIN[2] Aysun YALVAÇ[2]
[1] Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi Rekreasyon Yönetimi Bölümü
[2] Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı

*Corresponding author e-mail: muradkasalak@akdeniz.edu.tr
ORCID: 0000-0002-4421-1921
Received:15.05.2022 Accepted:24.06.2022

Özet

Bireylerin, heyecan ve risk gibi duyguları deneyimleme arzusu ve rekreasyonel faaliyetlere katılımın, yaşantılarına kazandırdığı pozitif etki sayesinde günümüzde oldukça ilgi çeken sportif faaliyetlerden biri olan akarsu raftingi her geçen gün daha da popüler hale gelmektedir. Macera turizmi kapsamında değerlendirilen rafting faaliyetlerinin daha planlı ve etkin bir şekilde yürütülmesi, ülkemiz coğrafyasının potansiyeli düşünüldüğünde alternatif turizmin çeşitlendirilmesine önemli bir katkı sağlayacaktır. Günümüzde, ABD, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve Japonya gibi çok çeşitli destinasyonlara macera turistlerini çekmek için dünya genelinde akarsu raftinginden yararlanılmaktadır. Akarsu raftingi ve kano, ABD'nin çeşitli nehirlerinde düzenlenen ve yılda 20 milyondan fazla kişinin katıldığı popüler, macera dolu aktivitelerdir. Akarsu raftingi, yılda 3,4 milyon katılımcıyla ABD ve diğer ülkelerde de popüler olmaya devam etmektedir. Bu çalışmada, turizm için ekonomik getiri yaratan cazibe merkezi haline gelmiş nehirlerin macera turizmi açısından ayrıntılı olarak incelenerek, rafting sporunun nasıl planlandığı ile ilgili dünyadan örnekler sunmak ve Antalya'daki Köprülü Kanyon rafting alanının kullanımının değerlendirilmesinin yapılarak turist beklentileri açısından öneriler sunulması amaçlanmaktadır. Özellikle ülkemizde raftingin spor ve macera turizmi açısından değerlendirilmesine yönelik çalışmaların alınyazında çok az bulunması çalışmayı farklı ve önemli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Rafting, Macera Turizmi, Turist Beklentileri, Akarsu Turizmi*

River Rafting in the Scope of Sports Tourism: Evaluating Antalya Köprülü Canyon National Park Destination

Abstract

Thanks to the desire of individuals to experience emotions such as excitement and risk, and the positive effect that participation in recreational activities brings to their lives, river rafting, which is one of the most interesting sporting activities, is becoming more and more popular day by day. Conducting rafting activities, which are considered within the scope of adventure tourism, in a more planned and effective way will make an important contribution to the diversification of alternative tourism, considering the potential of our country's geography. Today, whitewater rafting is used around the world to attract adventure tourists to destinations as diverse as the USA, Canada, Australia, New Zealand, and Japan. Whitewater rafting and canoeing are popular, adventurous activities held in various rivers of the USA, attended by more than 20 million people annually. Whitewater rafting remains popular in the US and other countries, with 3.4 million participants per year. In this study, it is aimed to examine the rivers that have become centers of attraction for tourism in detail in terms of adventure tourism, to present examples from the world about how rafting is planned, and to evaluate the use of the Köprülü Canyon rafting area in Antalya and to present suggestions in terms of tourist expectations. The fact that there are very few studies in the literature on the evaluation of rafting in terms of sports and adventure tourism, especially in our country, makes the study different and important.

Key words: *Rafting, Adventure Tourism, Tourist Expectations, River Tourism*

1. Giriş

Macera turizmi kapsamında değerlendirilen rafting sporu; doğal unsurlar yoluyla katılımcının macera arayışına eşlik ederek kişiye başarma, kendini gerçekleştirme duygusu aşılayan, katılımcının tazelenmiş bir zihne sahip olmasını sağlayan saf bir keyif, meydan okuma, gerilim ve heyecan gibi duygularını harekete geçiren bir aktivitedir (Arnold ve Pearce, 1993; Jamal vd.,2019). Akarsu raftingi, heyecan verici deneyimler sunarak turistlerin ihtiyaçlarını karşılayan ayırt edici bir etkinlik olarak kabul edilmektedir (Arnould ve Price, 1993: 24; Wu and Liang, 2011: 317; Fluker ve Turner, 2000: 381; Sato vd., 2018: 1).

Akarsu raftingi, 1950'lerin sonlarında, ticari akarsu rafting endüstrisinin başlangıcından bu yana önemli ölçüde büyümüştür (Jamal vd., 2019). 2020 verilerine göre, en yüksek katılım oranı ile 6 yaş ve üstü Amerikalıların yüzde 53'ünün en az bir kez açık hava rekreasyonuna katıldığı ve 2020'de bir önceki yıla göre 7,1 milyon daha fazla Amerikalının açık hava rekreasyonuna katıldığı tespit edilmiştir (Outdoor recreation, 2021). Rafting sporunun popüleritesine rağmen, alanyazındaki çoğu çalışmada nehirlerin hidrolojik yapısına, akış değerlerine (Stafford vd., 2017) ve akarsu ekosistemine (Carolli vd., 2017) odaklanılmıştır. Diğer çalışmalar ise rafting katılımcılarının aktivite esnasında yaşadığı yaralanmalara (Fiore 2003, Jackson ve Verscheure, 2006) ve güvenliğe odaklanmıştır (Bently vd., 2000).

Türkiye'de yapılan çalışmaları incelediğimizde, Albayrak ve Caber, (2018), Demiray (2022) ve Özesen (2007)'nin çalışmalarında rafting sporu katılımcılarının memnuniyet ve beklentileri, Gül (2019)' ise rafting sporunun fiziksel etkisi, rafting sporunun ekonomik etkisinin incelenmesi (Koç, 2019), rafting sporcularının spora başlama nedenleri (Emniyet, 2018), su sporları işletmelerinin sorunları ve profilleri (Gülmez vd., 2019; Turgut ve Ardahan: 2013) konularına odaklanıldığı tespit edilmiştir. Antalya rafting merkezinin mevcut durumunu değerlendirme (Keleş, 2014) ve Antalya Köprülü Kanyon rafting uygulamasına (Uğurlu, 2005) yönelik iki çalışma mevcut olmakla birlikte bu çalışmalarda da dünyadaki rafting merkezlerindeki uygulamalara dair araştırmaya yer verilmemiş olması, bu çalışmayı farklı kılmaktadır.

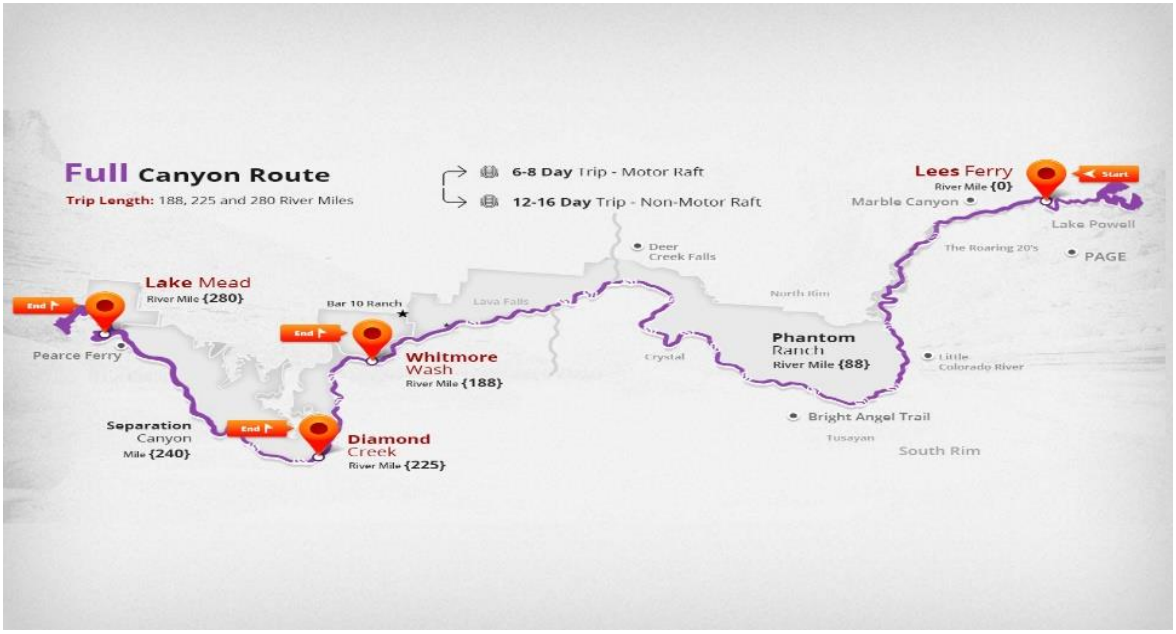
2.Dünyadaki En Önemli Rafting Destinasyonları

Dünyada en çok dikkat çeken ve rafting yapmaya elverişli nehirler; ABD'deki Arizona, Kolorado, Ocoee, Nantahala nehirleri, Zambiya ile Zimbabve sınırındaki ünlü Viktorya Şelaleleri'nin de bulunduğu Zambezi Nehri, Nepal'de Himalaya vadisindeki Trisuli, Seti, Marshyangdi, Kali Gandaki, Sunkoshi, Karnali nehirleri; Şili'nin Patagonya bölgesindeki Futaleufu nehri; Tayland'da Khao Yai Milli Parkı'ndaki, the Kaeng Hin Phoeng nehri ve tabi Türkiye'de de dünyanın en hızlı akan 10 nehrinden birisi olan Çoruh nehridir. http://www.tursab.org.tr/dosya/1013/06eyraft2_1013_1553015.pdf (erişim tarihi: 03.09.2022).

2.1.Kolorado Nehri, ABD

2300 km uzunluğa sahip Kolorado Nehri, Batı Amerika'nın en önemli nehirlerinden biridir. (Timothy,2009: 46). Akarsu maceraları, ABD'nin her yerinde yapılmakla birlikte en popüler yerler, Batı Virginia, Massachusetts, Alaska, Arizona, Idaho ve Kolorado'dur. Bu destinasyonlardan her biri başlangıç seviyesinden son derece ileri derece rapidlere kadar değişen parkurlara sahiptir (Murdock ve Kelly, 2018: 47). Kolorado'da 27 nehirde ticari akarsu raftingi yapılmaktadır. Büyük Kanyon ABD'de en çok ziyaret edilen ikinci ulusal parktır ve dünyanın farklı yerlerinden birçok kişi ziyaret etmektedir. (Timothy,2009: 46). Muhteşem doğal manzarası ile dünya standartlarında akarsu

rekreasyonuna sahip bir ulusal park çevresindeki kırsal alan üzerinde de belirgin bir bölgesel ekonomik etkiye sahiptir (Hjerpe ve Kim, 2006: 137). 2022 Büyük Kanyon Ulusal Park Servis verilerine göre, toplam ziyaretçi sayısı 4,550,921'tir.
https://www.nps.gov/grca/learn/management/upload/2021-Park-Profile-508-3.pdf (erişim tarihi:4.09.2022).
Geziler uzunluk ve sağladığı kolaylıklar açısından değişiklik göstermekle beraber ortalama gezi süresi 1 hafta ve 10 gün sürmektedir. Yaklaşık 225 mil uzunluğundadır. Raftçılar, motorlu raftlarla, oar paddled (sabit kürekli) raftlarla seyahat etmekte ya da nehir kıyısında kamp yapmaktadırlar (Jones vd., 2009: 7).

Görsel 1. Kolorado Nehri Rafting Tur Güzergâhı(URL-1)

Kolorado'da rafting turları genellikle Lees Ferry'den başlayıp Lake Mead'e kadar devam etmektedir. Whitmorewash ve Diamond Creek kısa süreli turlar için bitiş noktasıdır. Daha kısa 3-5 günlük veya 6-9 günlük turlara kıyasla, 12-18 günlük bir gezi, heyecan verici akarsu akıntıları ve büyüleyici nehir manzaralarından antik kanyon jeolojisinden antik Kızıl derili kalıntılarına kadar Büyük Kanyon'un sunduğu her şeyi deneyimlemek için fazlasıyla yeterli zaman sunmaktadır. Lees Feribotu'ndan, Büyük Kanyon ve Kolorado nehrinin tamamı boyunca seyahat ederek, rapidlerin olmadığı yerlere, akarsu kenarındaki kanyonları keşfetmek için karaya da çıkılabilmektedir. Rafting turları 1 günden 20 güne kadar sürmektedir. Motorlu ve motorsuz bot tercihleri bulunmaktadır. Kısa turlarda motorlu bot tercih edilmekte ancak, 12-18 günlük turlarda motorsuz bot tercih edildiğinde farklı seçenekler mevcuttur. Bunlar; Oar powered, Paddle, Dorry ve Hybrid'dir (https://www.advantagegrandcanyon.com/12-18-day-rafting-trips/).

2.2.Zambezi Nehri, Zambia-Zimbabve

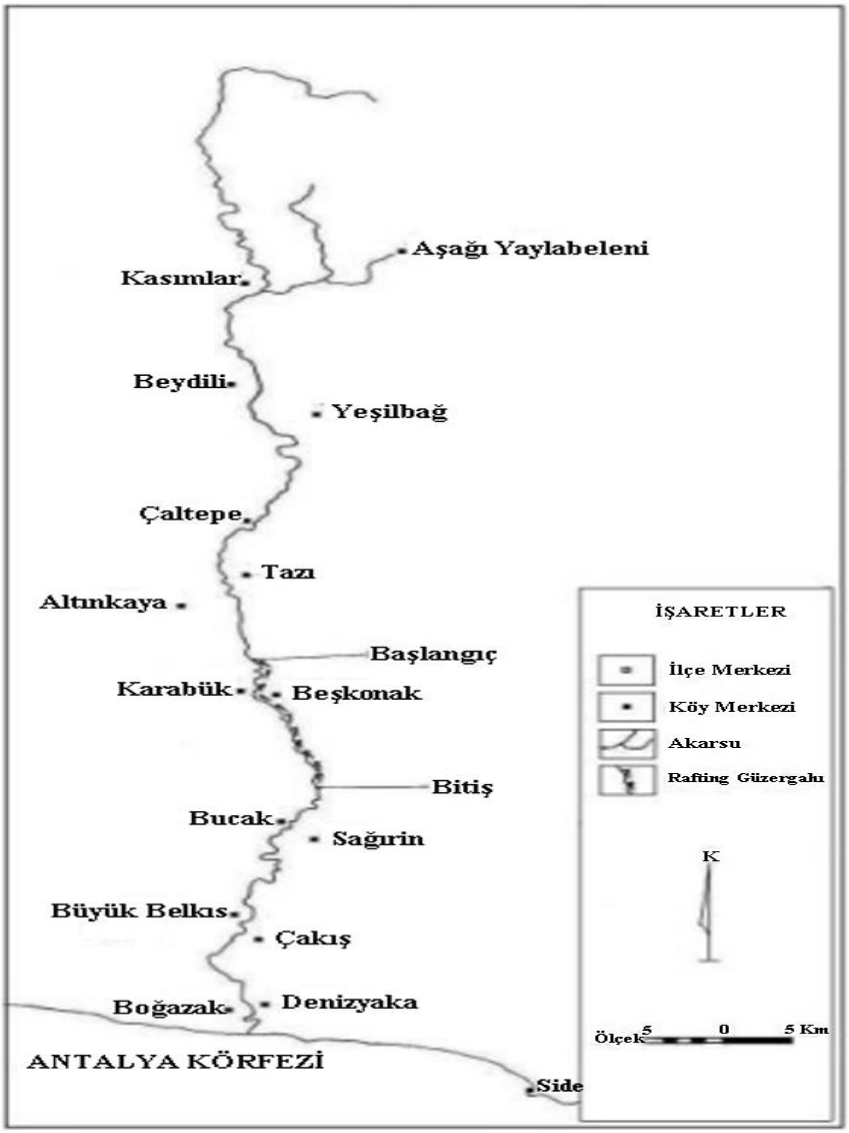
Zambezi Nehri, hem uzunluk (2660 km) hem de su toplama alanı (yaklaşık 1,45 milyon km2) bakımından Afrika'daki dördüncü büyük nehirdir. Zambiya'dan doğup, Angola, Namibya, Zambia, Zimbabve ve Mozambik'ten geçerek Hint Okyanusu'na dökülen (Thorstad vd., 2004: 142) Zambezi nehri aynı zamanda dünyanın dört bir yanından Viktorya Şelaleleri'ni ve nehir kıyısındaki vahşi doğayı görmeye gelen turistleri cezbetmektedir (Kirchoff ve Bulkley, 2008). Zambezi Nehri ve Viktorya Şelaleleri Zambia'nın en çok turist çeken destinasyonlarıdır (Rogerson, 2004:183).

Zambiya'nın doğası ve yaban hayatı, turistleri ülkeye çeken en önemli unsurlardır. Zambezi Nehri, Barotse Sulak arazisi, Viktorya Şelaleleri, Viktorya Şelaleleri'nde bungee jumping, Viktorya Şelaleri'nin aktığı boğaz sularındaki rapidlerde akarsu raftingi imkânı, çeşitli yaban hayatı ve faunası, Kariba Gölü'nde kaplan balıkçılığı (bir tür balık), Cahorra Bassa'da kapenta balıkçılığı, Malawi/Nysa Gölü ve Zambezi Nehri'nin kendi deltası ile turizm açısından önemli faaliyetlerin gerçekleştirilmesini sağlayan en önemli turizm potansiyellerinden biridir (Tumbare,2004: 10).
Zambia ve Zimbabwe arasında sınır oluşturan Zambezi nehrinin ana akarsu kısmı Viktorya Şelaleri'nin döküldüğü yerden başlamaktadır. Yıllık ortalamanın üzerinde, saniyede yaklaşık 1200 metre küp akış hızına sahiptir, fakat en yoğun akışı saniyede 8000 metre küpe ulaşmaktadır. Bu Nepal'deki Sun Khosi'nin muson yağmurlarındaki akış hızından üç kat daha fazla ve Büyük Kanyon'da barajın açıldığında nehrin ulaştığı akış hızından neredeyse yedi kat fazladır. Zambezi'de 1 günlük rafting uluslararası backpakerlar ve macera turizmi pazarında arasında arketipik (örnek teşkil eden) bir üne sahiptir. Tur esnasında vahşi yaşam türlerini, özellikle timsah ve çeşitli kuşlar görülebilmektedir. 1 veya yarım günlük rafting turlarında, farklı mevsimlerde nehrin farklı bölümleri kullanılmaktadır. Temmuz ortasından, ocak sonuna kadar suyun az olduğu zamanlarda, müşteriler yarım günlük turlarda ya 4-10. rapidlerde ya da tam günlük turlarda11-19. rapidlerde rafting yapabilmektedir. Ocak başından temmuz ortasına kadar suyun arttığı mevsimlerde sadece 11-24. rapidlerde rafting yapılabilmektedir. Ulaşım hava ve kara yoluyla sağlanmaktadır. Günün sonunda boğaz boyunca dar ve dik bir yürüyüş yolunda hiking yapılabilmekte ve 1 günlük turlar genelde konaklama içermemektedir (Bulkley,2006: 90-91-92).

3.Antalya Köprülü Kanyon Rafting Destinasyonunun Değerlendirilmesi

Köprülü Kanyon Milli Parkı, Antalya ili Manavgat ilçesinin 63 km kuzeybatısında, Antalya ilinin 85 km kuzeydoğusundadır. Manavgat ilçesi sınırları içinde bulunan Köprüçay (Köprü) nehri ve tarihi Selge kentinin bulunduğu yerde 366.140 dekarlık bir alanı kapsayan bu yöre, 1973 yılında Milli Park olarak ayrılmış ve ilan edilmiştir. Milli Park'ın kaynak değerini oluşturan Köprüçay'ın Bolasan köyü ile Beşkonak arasında meydana getirdiği yarma vadi, 14 km uzunluğu ve 100 m'yi aşan duvar yüksekliği ile Türkiye'nin en uzun kanyonlarından biridir. Köprülü Kanyon Milli Parkı, barındırdığı doğal, tarihi ve kültürel zenginlikler sayesinde ziyaretçilerine çok sayıda etkinlik seçeneği sunmaktadır. Başta, Türkiye'nin en önemli rafting rotalarından biri olan Köprüçay üzerinde rafting, kano ve kanyoning (kanyon geçişi) sporları olmak üzere; yüzme, doğa yürüyüşü, kaya tırmanışı, oryantiring, bisiklet, olta balıkçılığı vb. sportif etkinlikler ile botanik-yaban hayatı gözlemciliği, jeolojik yapı gözlemciliği, kampçılık, fotoğrafçılık, piknik, cip safari, yayla gezileri gibi çok çeşitli etkinliklere mevcuttur. Ayrıca, Milli Park içindeki Selge antik şehri ile bir bölümü Milli Park içinde bulunan Aziz Paul Yolu'da önemli bir gezi rotasıdır. https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10065/antalya-koprucay.html (erişim tarihi: 05.09.2022).
Antalya 1980'den beri kitle turizm destinasyonu olmasına rağmen, yerel otoriteler 2000'den itibaren ziyaretçiler için özel ilgi alanına yönelik doğal, kültürel ve sosyal potansiyelini ortaya çıkaracak ilgi çekici aktiviteler düzenlemeye başlamışlardır. Bu bölge her yıl 600.000 katılımcısıyla, rafting için en önemli çekim merkezinden biridir (Albayrak ve Caber, 2018: 64).
Köprülü Kanyon Milli Parkı, zengin flora ve faunaya, doğa turizmi için farklı alanlara sahip olması, suya dayalı ve çeşitli rekreasyonel faaliyetlerin yapılabilesi ve rafting sporunun yapılabildiği Türkiye'nin sayılı nehirlerinden biri olma gibi güçlü özelliklerinin yanında doğa turizmi ve ekoturizm etkinliklerinin alansal ve noktasal eylem planlarının olmaması, rafting ve kano sporları için eğitimli personel sayısının yetersiz olması, alanda rafting ve diğer işletmelerin plansız ve kaçak inşa edilmesi, reklam ve tanıtım faaliyetlerine önem verilmemesi gibi zayıf yanlarının da göz ardı edilmemesi gereken önemli rafting destinasyonlarından biridir (Keleş vd., 2014: 813).
Destinasyonun parkuru, Oluk Köprü'nü yaklaşık 100 m altından başlamaktadır. Amatörler genellikle Oluk Köprü'den, profesyoneller ise dilerlerse, başlangıç noktası yakınındaki çağlayandan veya Oluk Köprü'den kanyona girip daha ileriden dönerek, parkura başlayabilmektedir. Başlangıç noktasının

hemen altında yer alan çağlayandan sonra devam eden parkur 2-3 zorluk derecesindedir. Parkur boyunca sık sık karşılaşılan çağlayanlar ve antik şehir kalıntıları güzel bir atmosfer oluşturarak parkura heyecan katmaktadır (Uğurlu, 2005:74). Parkı yılda 600.000–700.000 kişi ziyaret etmektedir (Keleş vd., 2014: 809). Bölgeye yapılan ziyaretlerin çoğu rafting sporu nedeniyledir. Yabancı ziyaretçiler daha çok Rusya, Almanya, İsrail'den gelmektedir. Ziyaretçilerin %80'ni tur şirketleri ile gelmektedir. Bölgede irili ufaklı 45 adet rafting işletmesi, 3 konaklama işletmesi, 3 ev pansiyoncusu ve 2 yeme içme hizmeti veren restoran bulunmaktadır. Bir kişi, alana transfer ve yemek karşılığı ortalama 8–15 $ harcamaktadır (Yılmaztürk, 2008: 4-5). Köprülü Kanyon rafting alanına yaz aylarında ziyaretçilerin en yoğun olarak geldiği aylar Mayıs ve Kasım arası olup Haziran- Ağustos döneminde günlük ziyaretçi sayısı 6.000- 7.000'lere ulaşmaktadır (Koç,2019: 61).

Görsel 1. Köprülü Kanyon rafting güzergahı (Sarı, 2007)

4.Sonuç

Turizm pazarında özel bir faaliyete dayalı seyahatlerin sayısının hızlı bir şekilde artmasıyla birlikte, özel ilgi turizminin önemi de artmaktadır (Sung, 2014). Özel ilgi turizm faaliyetlerinden biri olarak değerlendirilen rafting sporu, ülkemiz ve Avrupa'nın en önemli turizm cazibe merkezlerinden biri olan Antalya ilinde bulunan Köprülü Kanyon'da yoğunluk kazanmıştır (Keleş vd., 2014: 818). Ancak dünyadaki diğer rafting sahalarıyla kıyaslandığında hak ettiği payı alamamaktadır. Çalışmada görüldüğü üzere dünyada önemli rafting destinasyonlarındaki planlamalara bakıldığında rafting amacıyla bölgeye gelen turistlerin rafting turu esnasında hiking, trekking, vahşi doğa safari, helikopter turları, sportif balıkçılık ve kampçılık gibi farklı faaliyetlerle ziyaretçi beklentileri karşılanarak turistlerin günübirlik turlardan ziyade konaklama süreleri 20 güne kadar uzatılabilmektedir. Böylece rafting faaliyeti destinasyona önemli bir ekonomik girdi sağlamaktadır.

Antalya önemli bir rafting merkezi olmasına rağmen, rafting turlarına katılan ziyaretçilerin %90'ını günübirlik gelen yabancı turistler oluşturmaktadır. Diğer ziyaretçilerin çoğu Türkiye içinden, kendi imkanlarıyla gelen yerli ziyaretçilerdir (Koç, 2019: 61). Planlamadaki eksiklikler, rafting alanındaki düzenleme sorunları, faaliyetlerin çeşitlendirilememesi en önemli sorunların başında gelmektedir. Bu bağlamda, bu kadar önemli olan bir destinasyonun hem doğal yapısına zarar vermeden hem de ziyaretçilerin beklentilerine olumlu yönde cevap verebilecek bir alan düzenlenmesi, yönetim ve organizasyon planlaması konusunda da bir çözüm üretilmesi gerekmektedir (Keleş vd., 2014: 818). Köprülü Kanyon rafting sahasının planlanmasında, parkurun yeniden gözden geçirilerek, yeni rotaların belirlenmesi, kişisel ihtiyaçların teminine yönelik doğal dokuya zarar vermeyen entegre tesisler, farklı türdeki raftlar ve hiking, sportif balıkçılık, vahşi doğa fotoğrafçılığı, trekking gibi farklı faaliyetlerle ziyaretçi deneyimlerini zenginleştirilerek konaklama süresinin arttırılması hedeflenmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Albayrak, T. ve Caber, M. (2018*).* A motivation-based segmentation of holiday tourists participating in white-water rafting*. Journal of Destination Marketing ve Management*, 9, 64-71.

Arnould, E. J. ve Price, L. L. (1993). River magic: Extraordinary experience and the extended service encounter. *Journal of consumer Research*, 20(1), 24-45.

Bentley, T. A., Page, S. J., & Laird, I. S. (2000). Safety in New Zealand's adventure tourism industry: the client accident experience of adventure tourism operators. *Journal of travel medicine*, 7(5), 239-245.

Buckley, R. (2006). Adventure tourism. Biddles Ltd.,King's Lynn,UK.

Carolli, M., Zolezzi, G., Geneletti, D., Siviglia, A., Carolli, F., & Cainelli, O. (2017). Modelling white-water rafting suitability in a hydropower regulated Alpine River. *Science of the Total Environment*, 579, 1035-1049.

Demiray, H. (2022). Macera Turizmi Katılımcılarının Motivasyon ve Memnuniyetleri: Rafting Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Karabük.

Emniyet, N. (2018). Türkiye'deki Rafting ve Akarsu Kano Slalom Sporcularının Spora Başlama Nedenleri ve Beklentilerinin Belirlenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü,* Erzurum.

Fiore, D. C. (2003). Injuries associated with whitewater rafting and kayaking. Wilderness ve environmental medicine, 14(4), 255-260.

Fluker, M. R. ve Turner, L. W. (2000). Needs, motivations, and expectations of a commercial whitewater rafting experience. *Journal of travel research*, *38*(4), 380-389.

Gül, B. ve Ağgön, E. (2019). Sekiz Haftalık Rafting Uygulamasının Bazı Fiziksel ve Fizyolojik Parametrelere Etkisinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzincan.

Gülmez, M., Soysal, A. N., & Büyükdağ, N. (2019). Rafting Su Sporları İşletmelerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 99-111.

Hjerpe, E. E. ve Kim, Y. S. (2007). ‘’Regional economic impacts of Grand Canyon river runners’’. *Journal of Environmental Management*, 85(1), 137-149.

Jackson, D. M., ve Verscheure, S. K. (2006). Back pain in whitewater rafting guides. *Wilderness & Environmental Medicine*, 17(3), 162-170.

Jamal, S. A., Aminudin, N., & Kausar, D. R. (2019). Family adventure tourism motives and decision-making: A case of whitewater rafting. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 25, 10-15.

Jones, E. L., Gaither, M., Kramer, A. ve Gerba, C. P. (2009). An analysis of water quality in the Colorado River, 2003–04; an investigation into recurring outbreaks of norovirus among rafters. *Wilderness ve Environmental Medicine*, 20(1), 6-13.

Keleş, E., Güneş, G. Ü. L., Tuğluer, M., & Uzun, Ö. F. (2014). Antalya-Köprüçay Rafting Merkezinin Turizm ve Rekreasyonel Yönden Mevcut Durum Analizi, *II. Uluslararası Odun Dışı Orman Ürünleri Sempozyumu*, 809-81

Kirchhoff, C. J. ve Bulkley, J. W. (2008). Sustainable water management in the Zambezi River Basin. *Journal of the International Institute*, 15(2).

Koç, D. (2019*).* Rafting turizminin bölgesel ekonomiye etkileri: Antalya Köprülü Kanyon Örneği. *Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya.

Murdoch, J. ve Kelly, L. K. (2018). Whitewater Rafting and Kayaking deaths in Colorado: increasing preventative measures by understanding risk factors. *Academic forensic pathology*, 8(1), 44-49.

Özesen, U. E. (2007). Determination of the factors that motivating the outdoor & recreational sports consumer in the case of daily rafting trip on Melen River, *Master's thesis, Middle East Technical University*, Ankara.

Rogerson, C. M. (2004). Adventure tourism in Africa: the case of Livingstone, *Zambia Geography*, 183-188.

Sarı, C. (2007). Antalya’nın alternatif turizm kaynakları ve planlaması. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Sato, S., Kim, H., Buning, R. J. ve Harada, M. (2018). Adventure tourism motivation and destination loyalty: A comparison of decision and non-decision makers. *Journal of destination marketing ve management*, 8, 74-81.

Stafford, E., Fey, N., & Vaske, J. J. (2017). Quantifying whitewater recreation opportunities in Cataract Canyon of the Colorado River, Utah: Aggregating acceptable flows and hydrologic data to identify boatable days. *River Research and Applications*, 33(1), 162-169.

Sung, H. H. (2004). Classification of adventure travelers: behavior, desicion making and target markets. *Journal of Travel Research*, 42 (May), 343-356.

Thorstad, E. B., Hay, C. J., Næsje, T. F., Chanda, B. ve Økland, F. (2004). Effects of catch-and-release angling on large cichlids in the subtropical Zambezi River. *Fisheries Research*, 69(1), 141-144.

Timothy, D. J. (2009). Introducing river tourism: physical, ecological and human aspects. B, Priadox ve M, Cooper (Ed.). *River tourism. Mpg Books Group,UK*, 1-21.

Tumbare, M. J. ve Authority, Z. R. (2004). The Zambezi River: Its threats and opportunities. Harare, Zimbabwe: Zambezi River.

Turgut, T., & Ardahan, F. (2013). Suya Dayalı Rekreasyon İşletmelerinin Profilleri: Antalya Örneği. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(1), 1-15.

Uğurlu, A. (2005). Rekreasyonel amaçlı doğa sporlarının turizm'de kullanılması Antalya Köprülü Kanyon rafting uygulaması. *Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Antalya.

URL-1, https://www.advantagegrandcanyon.com/12-18-day-rafting-trips/ Erişim Tarihi:04.09.2022

URL-2,https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10065/antalya-koprucay.html Erişim Tarihi: 05.09.2022

URL-3,https://www.nps.gov/grca/learn/management/upload/2021-Park-Profile-508-3.pdf Erişim Tarihi:04.09.2022

URL-4,http://www.tursab.org.tr/dosya/1013/06eyraft2_1013_1553015.pdf Erişim Tarihi: 03.09.2022

URL-5, https://outdoorindustry.org/resource/2021-outdoor-participation-trends-report/ Erişim Tarihi: 03.09.2022

Wu, C. H. J. ve Liang, R. D. (2011). The relationship between white-water rafting experience formation and customer reaction: a flow theory perspective. *Tourism Management*, 32(2), 317-325.